

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra primární a preprimární pedagogiky

Bakalářská práce

Hry pro osobnostně sociální rozvoj

Vypracovala: Bc. Hana Všetulová, DiS.
Vedoucí práce: Mgr. Eva Svobodová

České Budějovice 2024

Prohlašuji,

že jsem autorem této bakalářské práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích 2. 4. 2024

Hana Všetulová

Poděkování patří Mgr. Evě Svobodové za její vstřícnost, trpělivost, cenné rady a metodické vedení této bakalářské práce. Děkuji také učitelkám Mateřské školy Palánek ve Vyškově a své rodině za podporu.

ABSTRAKT

Cílem bakalářské práce je vytvoření odborně podloženého programu pro osobnostně sociální rozvoj předškolních dětí založený především na pohybových hrách a činnostech. Práce je členěna do dvou částí. Teoretická část vymezuje pojetí prosociálního chování a možnosti rozvoje dítěte. Praktická část spočívá v tvorbě projektu zaměřeného na osobnostně sociální rozvoj dítěte pomocí psychomotorických her a činností, jeho ověření a reflexi.

Klíčová slova: prosociální chování, hra, mateřská škola, děti předškolního věku, Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, projekt

ABSTRACT

Games used for personal social development.

The aim of this bachelor's thesis is to create a professionally supported program for the personal and social development of preschool children based mainly on movement games and activities of the concrete nursery school. The thesis consists of two parts. The theoretical part defines the concept of prosocial behaviour and the possibilities of child development. The practical part is based on the creation of a project focused on the personal and social development of the child using psychomotor games and activities, its verification and reflection.

Keywords: prosocial behaviour, game, nursery school, preschool children, Framework Educational Programme for Preschool Education, project

OBSAH:

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	10
1. Prosociální chování	10
1.1 Charakteristika prosociálního chování.....	10
1.2 Hry jako prostor pro prosociální učení	11
2. Mateřská škola	14
2.1 Cíle a funkce mateřské školy.....	14
2.2 Mateřské školy v historii vzdělávání v ČR	15
2.3 Organizace vzdělávání a personální obsazení v MŠ.....	15
2.3.1 Organizace vzdělávání	16
2.3.2 Personální obsazení	16
3. Vzdělávací dokumenty	18
3.1 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.....	18
3.1.1 Obsah RVP PV	18
3.2 RVP PV jako prostor k prosociálním činnostem.....	19
3.3 Školní vzdělávací program	21
3.4 Třídní vzdělávací program.....	21
4. Vývoj dítěte z hlediska vývojové psychologie	23
4.1 Charakteristika předškolního věku	23
4.2 Vývoj základních schopností a dovedností	23
4.3 Kognitivní vývoj.....	25
4.4 Emoční vývoj a socializace	26
5. Projektová metoda	29
5.1 Charakteristika projektu v předškolním vzdělávání	30
5.2 Zásady vytváření projektu.....	30
5.3 Historie projektové metody.....	31
5.4 Fáze projektu	32
PRAKTICKÁ ČÁST	33
6. Historie mateřské školy Palánek o.p.s., Vyškov	33
6.1 Projekt v Mateřské škole Palánek o.p.s., Vyškov	35
6.2 Hry v mateřské škole.....	36

6.3	Realizace her	48
6.4	Evaluace	62
	ZÁVĚR.....	65
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	67
	PŘÍLOHY	

ÚVOD

Téma mé bakalářské práce „Hry pro osobnostně sociální rozvoj“ jsem si vybrala, protože jsem chtěla vyzkoušet něco nového, co není v mateřské škole velmi běžné. Během praxí v různých mateřských školách jsem nezpozorovala kladení důrazu na hry, které by k tomuto rozvoji vedly. Proto jsem zvolila práci zaměřenou na dle mého názoru nejdůležitější činnost – hru. Přes hru lze u dětí rozvíjet prosociální chování (spolupráci, empatii, sociální vztahy, sounáležitost, naučit se řešit konflikty a umět dodržovat jistá pravidla).

Myslím si, že je důležitá vzájemná pomoc mezi dospělými i mezi dětmi. Mateřská škola je prostředí, kde se dítě s prosociálním chováním může seznámit pomocí her a činností. Děti se naučí pomáhat jeden druhému, snaží se kamaráda respektovat, vcítit se do druhého. Při hře se dají navodit situace, při kterých chceme, aby dítě pochopilo pocity svoje i druhých, naučilo se je pojmenovat, naučilo se poznávat morální hodnoty.

V bakalářské práci se zaměřuji na hru propojenou s osobnostně sociálním rozvojem. Hra je u dětí nejdůležitější činnost v mateřské škole. Hra je v předškolním období vnímána jako nejpřirozenější činnost, pomocí které se dítě může přirozeně naučit všemu, tedy i prosociálnímu chování. Myslím si, že je důležité i v tomto věku zapojovat děti do společnosti, rozvíjet sociální vztahy, učit děti empatii a dodržování pravidel.

Cílem práce je vytvořit program pro osobnostně sociální rozvoj předškolních dětí založený na pohybových hrách a činnostech, které budou ověřeny v praxi v mateřské škole. Hry by měly vést k posilování prosociálního chování dětí a vytváření prosociálních postojů k ostatním dětem. Při sestavování programu a následném pozorování a reflexe s dětmi budu zjišťovat pocity a potřeby dětí během jednotlivých her. Hry rozdělím dle vhodnosti zařazení v průběhu roku.

V teoretické části charakterizuji téma prosociálního chování s ohledem na hru, vzdělávací dokument RVP PV. Teoretická část se zaměřuje na vývoj dítěte z hlediska vývojové psychologie, kognitivní vývoj, emoční vývoj a socializaci, zvláštnosti předškolního dítěte. Zmíním vzdělávací instituci – mateřskou školu, její cíle, historický kontext a další náležitosti. V teoretické části popíši projektovou metodu a projekt v předškolním vzdělávání.

V praktické části zmíním historii mateřské školy, kde bude projekt realizován. Na základě předem připraveného projektu budu pozorovat děti a jejich reakci během vybraných her a činností. Vytvořím zásobník psychomotorických her, zaměřených na osobnostně sociální rozvoj dětí. Hry budu realizovat v předškolní třídě v mateřské škole. Metodou pozorování a následného rozhovoru s dětmi budu zkoumat chování dětí během jednotlivých her – ovládání emocí, prosociálního jednání, dodržování pravidel, vzájemné ohleduplnosti k druhým. Na závěr praktické části celý projekt vyhodnotím.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Prosociální chování

1.1 Charakteristika prosociálního chování

Prosociálnost se vyznačuje pozitivním sociálním chováním. To vede k pomoci druhým. Takovým chováním člověk nepřináší užitek pouze sobě, ale i dalším. Vyšší forma prosociálního jednání může být altruismus, což můžeme vnímat jako tendenci ke zlepšení celkové pohody jiné osoby. Takové chování nepřináší ale žádný prospěch dané osobě, naopak od něj vyžaduje určitou oběť. Abychom mohli jednat prosociálně potřebujeme: porozumět vnímání a chápání situace z pohledu druhé osoby, schopnost morálního úsudku, schopnost empatie, znát sociální normy a pravidla. (Svobodová, 2022)

Toto chování je velmi pozitivně sociálně laděné. Za protiklad tohoto chování můžeme považovat depravantství, které se projevuje malou schopností spolupráce, nedostatkem sebezaměření, ničivostí ve vztahu k odlišnostem a parazitismem. (Svobodová, 2010)

Prosociální chování je dle Nakonečného na stejné úrovni s altruismem. Pojem altruismus vysvětluje těmito slovy: „pomoc v nouzi“. Pojednává o motivaci altruistických činů, vysvětluje, že jde o podporu příbuzenských činů, tedy čím blíže je nám někdo příbuzný, tím více máme potřebu mu pomáhat a obětovat se pro něho. (Nakonečný, 2009)

Vzorem pro napodobování nebo také identifikaci bývají nadřazení významní a atraktivní lidé, kteří mohou odměňovat či trestat. Napodobování vzorů určí, jestli se jedinec během ontogenetického vývoje naučí určitému chování, rolím, emočním reakcím. Často se mimo jiné poukazuje na agresivní chování. Nicméně na základě sociálně kognitivní teorie se považuje za rozhodující v učení se prosociálnímu chování souhra imitace vhodných vzorů s pozitivním vztahem k nim. Prostřednictvím procesu učení se tak učíme prosociálnímu chování. V rámci socializace si uvědomujeme, že při vyprávění se jedinec učí ze zkušenosti a od druhých osob. Váží si prosociálního chování a toho, co přináší prospěch druhým. Jak se jedinec vyvíjí, učí se novým typům chování, poznává, co se od něj očekává a že jak od žen, tak od mužů se očekává něco jiného. Lidé

se mění již od samotného dětství přes pubertu, adolescenci, až k dospělosti a stáří. (Zášková, Mlčák, 2009)

Prosociální chování a vlastnosti považujeme za pozitivní, jelikož respektují druhé a poskytují jim oporu a pomoc. Předškolní věk je nejvhodnějším obdobím na rozvoj prosociálních vlastností a chování, neboť dítě vstupuje do širší společnosti, kde se oproti intimnímu, citovému, rodinnému prostředí, může rozvíjet s neznámými lidmi, dětmi i dospělými. Pokud dítě dosáhne emoční zralosti, schopnosti empatie, ovládnutí své agresivity a uspokojování vlastních potřeb, tak je již schopno rozvoje prosociálního chování. K tomu je důležité uspokojení potřeby jistoty a bezpečí. Dítě, které vyrůstá s pocitem důvěry v sebe a svět, nahlíží na společnost jako na relativně bezpečné místo a věří mu. Takové dítě se snáze naučí dávat i brát a respektovat potřeby druhých lidí. Dítě, cítící se nejistě a ohroženě, se projevuje úzkostně, agresivně či nějak nepřiměřeně. Rozvoj tohoto chování je závislý na úrovni kognitivních kompetencí dítěte. Již na konci předškolního věku je dítě schopné omezeně posoudit situaci druhé osoby a chápat její potřeby. (Vágnerová, 2012)

1.2 Hry jako prostor pro prosociální učení

Hra je v životě dítěte hlavní činností. To znamená, že se prostřednictvím hry rozvíjejí první vztahy a svazky utvářející osobnost dítěte. Vychází z možností dítěte, je pro něj přirozeně zvládnutelná, podporuje psychickou rovnováhu, přináší klid, vyrovnanost, ověřuje schopnosti, dovednosti a zkušenosti, jeho sociální vztahy a postavení mezi dospělými a vrstevníky. (Opravilová a kol, 2011)

Hra je pro dítě nejpřirozenější činností, která tvoří přirozený prostor pro učení sociálním dovednostem. Při hrách v mateřské škole nastává mnoho příležitostí, kterými děti mohou trénovat své prosociální jednání a chování. Pokud si pedagog uvědomuje motivaci ke hře, může najít snadněji způsob, jak upravit hru, aby vytvářela prostor pro prosociální chování a nevedla děti k soupeření či agresii. (Svobodová, 2022)

Prosociální hry nám umožňují propojování reálných situací nebo zážitků ze života současně s hrou. Děti se učí takto pojmenovat a rozlišovat chování, jednání či nálady. Dokážou odhalit příčinu i následky svého chování. (Svobodová, 2022)

R. Caillois rozdělil hry dle čtyř principů. Klíčem k jejich rozdělení je motivace k tomu, aby člověk hru hrál. Prvním typem motivace je princip *illinx* (závrať). Pro tento typ her jsou vhodné v prostředí mateřské školy zahrady, kde nalezneme kolotoče, skluzavky či prolézačky. Touto motivací je touha porušit stabilitu svého těla či duše. Nebezpečím her je neodhadnutí vlastních schopností a s tím spojené riziko úrazů. K prosociálnímu chování je toto příležitost, jak naučit děti, aby vnímaly nebezpečí nejen u sebe sama, ale i u druhých. Připomenout kamarádovi, že si má nasadit helmu před jízdou na kole, neriskovat skok do vody na neznámém místě. (Svobodová, 2022)

Princip *mimikry* – proměna či nápodoba je typem hry, kdy se dítě může v něco proměnit. Do této skupiny lze zařadit námětové hry, kdy má dítě určitou roli. Dítě si může zkusit roli dospělých, jak se zachovat v určitých situacích a rolích. Motivací je chuť vzít na sebe cizí podobu. Prožít nějakou situaci nanečisto, vyzkoušet si být někým jiným. Tento princip dává mnoho možností k učení prosociálnímu chování. Děti si hrají na rodinu, na obchod atd. Mohou si vyzkoušet jaké to je, když jim „jako“ někdo ublíží nebo naopak, když jim „jako“ někdo pomůže. Prožívat jiný životní příběh, stát se dítětem, které je v opovržení ostatních nebo naopak tím, které na sebe upozorňuje tím, že někomu ublíží. To vše může být zážitkem, které ovlivní postoje dítěte na celý život. Pedagog může připravit situace, kdy si děti vyzkoušejí a zažijí, co by se stalo, kdyby.... (Svobodová, 2022)

Třetím typem hry dle R. Cailloise je princip *alea* – náhoda. U tohoto typu dává dítě výsledek hry do rukou osudu, náhody. Pokud dítě nebude ve hře úspěšné, neznamená to, že nebylo šikovné. Důvodem může být, že mu nepřál osud. Mezi hry této skupiny můžeme zařadit hry s kostkou – hru člověče nezlob se, rozpočítadla, karetní hry, domino, tahání losu. Prosociální příležitosti nabízejí hry k poznání a zvládnutí emocí, sociálních norem (nepodvádět, hrát fér) a k trénování empatie. Když výsledek není závislý na schopnostech a možnostech dítěte, zaručuje, že není zraňováno a ohrožováno opakovanými výhrami či prohrami. Dítě si neutváří představu, že je neschopné či naopak neporazitelné a nejlepší, protože za výhru ani prohru nemůže. Je to pouze náhoda. (Svobodová, 2022)

Čtvrtým typem jsou soutěživé hry, které nesou název princip *agón* – soutěž, zápas. V této kategorii jsou obsažené hry založené na vítězství. Soutěžíme od útlého dětství,

jsme provokováni k vyšším výkonům. Každé dítě chce být alespoň na chvíli vítězem a mít pocit, že někoho dokáže přemoci. Tento typ her je v předškolním období rizikovým z důvodů velkých vývojových odchylek. Nejde jen o vítězství nad někým jiným, ale každý má touhu přemoci sebe sama. V tomto případě je dítě samo pro sebe soupeřem, proto se snaží vydávat co nejlepší výkony než minule a tím se posunout ve výkonu kupředu. Potřeba vynikat a být lepší, než druzí může vést k závislosti, člověk přestává být sám sebou. Tato motivace je tak silná, že vede k porušování pravidel, asociálnímu chování, nefér hře. Vytváření prosociálního chování v rámci soutěživých her je snahou všech dobrých pedagogů, ale ne vždy oceněnou. Pedagogové by měli předělávat hry soutěživé na kooperativní. (Svobodová, 2022)

2. Mateřská škola

Mateřská škola je chápána jako přirozený přechod od dětství k systematickému vzdělávání. Aby tento přechod byl plynulý, musí mít dítě určitou vybavenost. Celé předškolní období k tomu přispívá především tím, že dává dítěti příležitost hrát si, samostatně a tvořivě jednat, řešit praktické úkoly, naslouchat a svobodně se vyjadřovat. Takto získává důležitý pocit sebedůvěry a jistoty. (Opravilová, 2011)

Institucionální forma výchovy se uskutečňuje v mateřské škole, která by měla být vhodným místem k rozvoji prosociálního chování a učení. Mateřská škola je pro dítě prvním odpoutáním od rodiny, kde prožívá chvíle společného sdružování, prožívání radostí i starostí běžného života se svými vrstevníky. Proto mu poskytujeme dostatek informací, aby se v sociálních vztazích lépe orientovalo, zvnitřnilo své chování dle pravidel, jednalo podle morálních norem a znalo kladné hodnoty společenského života. To vše by mělo dítěti pomoci k navození kamarádkých i dalších sociálních vztahů. Dalším úkolem mateřské školy je doplňovat a podporovat rodinnou výchovu. Dále mateřská škola zajišťuje dítěti mnohostranný rozvoj dítěte.

Do mateřské školy mohou být přijímány děti podle školského zákona od 1. 9. 2016 ve věku zpravidla od 3 do 6 let, nejdříve však děti od 2 let. (Splavcová a kol., 2021)

2.1 Cíle a funkce mateřské školy

Každé dítě má právo na vzdělání. Cílem je podporovat celkový rozvoj dítěte, rozvíjet individuální osobnost dítěte. Cílem mateřské školy je utvořit možnosti, aby se mohla osobnost dítěte plně rozvíjet ve všech oblastech – motorické, emocionální, kognitivní, sociální. Je potřeba, aby si pedagog kladl jednotlivé cíle podle stupně jejich vývoje a podle specifických zvláštností a dispozic. (Splavcová a kol., 2021)

Hlavní funkcí mateřské školy je cílevědomě orientovaný pedagogický proces. Výsledky procesu se nejvíce přibližují stanoveným cílům. Další činnosti jsou funkce, které proces podporují a jsou hlavním účelům podřízeny. Toto platí i pro oblast řízení, která by měla vytvářet všestranně příznivé podmínky – materiálně-technické, životosprávné, psychohygienické, organizační, personální, i podmínky spoluúčasti kooperace s rodinou a dalšími odborníky tak, aby byl zajištěn kvalitní průběh i maximální účinnost pedagogického procesu. (Bečvářová, 2003)

2.2 Mateřské školy v historii vzdělávání v ČR

Pro všechny je dnes běžné, že v ČR existují vzdělávací instituce pro vzdělávání a výchovu dětí v předškolním věku – mateřské školy. Předškolní vzdělávání ovšem vždy nebylo samozřejmostí, jakou je v dnešní době. I přesto, že Jan Ámos Komenský psal o „škole mateřské“, kterou vnímal jako výchovu matky a matčinu náruč. K zakládání prvních předškolních zařízení pro děti, tehdy ještě zvaných „opatrovny“, docházelo až v průběhu 19. století. První školky, ale vznikaly v Anglii a Německu. Z historických pramenů je patrné, že první mateřská škola vznikla v roce 1869 v Praze. Předtím ale učitel Jan Vlastimír Svoboda vedl opatrovnu pro malé děti a napsal příručku pro předškolní vzdělávání. Svobodovým zaměřením na podporu všestranného rozvoje dětí se jeho pojetí předškolního vzdělávání příliš nelišilo od následných vzdělávacích programů v mateřských školách.

Stav mateřských škol se postupně rozšiřoval, tedy před druhou světovou válkou fungovalo v českých zemích téměř dva tisíce mateřských škol pro děti předškolního věku. Většinou byla jejich působnost ve městech, část z nich byly také církevní školy. Rychlý rozvoj tohoto vzdělávání nastal v 50. letech 20. století, jako důsledek vysokého počtu zaměstnaných matek, o jejichž děti se musel stát postarat. Vrchol rozvoje byl dosažen v roce 1983 a 1984. Úroveň vzdělávání dětí v českých mateřských školách během tohoto vývoje až dodnes byla velmi dobrá. K tomu přispívala i odborná příprava k výkonu profese učitelky mateřské školy na středních pedagogických školách, a především na pedagogických fakultách vysokých škol. (Průcha a kol., 2013)

Zásadní změna, která se týká mateřské školy se stala po přijetí zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Mateřským školám je přiznán vzdělávací status, jsou tedy školou. Nemají pouze výchovný status. Mateřská škola v současnosti je samostatným autonomním právním subjektem, kde ředitel jako statutární orgán zodpovídá plně za pedagogický i ekonomický rozvoj školy. (Syslová, Horká, 2011)

2.3 Organizace vzdělávání a personální obsazení v MŠ

V předškolním vzdělávání by mělo být v dostatečné míře využito situační učení. Měly by zde být uplatňovány spontánní i řízené činnosti, které by měly být stejnoměrně

vyvážené a navzájem provázané. Důležitou roli má také spontánní sociální učení, které je založeno na principu nápodoby. Důležitá je při vzdělávání dětí spoluúčast rodičů. (Splavcová a kol., 2021)

2.3.1 Organizace vzdělávání

Mateřská škola se dělí na třídy – homogenní nebo heterogenní.

Organizační zajištění chodu by mělo být plně vyhovující. Denní řád by měl být dostatečně pružný, reagovat na individuální potřeby a možnosti dítěte. Do denního programu dětí jsou zařazovány pohybové aktivity. Pedagog by se měl plně věnovat dětem. Při příchodu dítěte do mateřské školy by učitelka měla uplatňovat na dítě individuálně přizpůsobený adaptační režim. Při plánování činností by měly být veškeré aktivity v denním programu vyváženy, včetně aktivit, které mateřská škola organizuje mimo rámec běžného programu. Děti musí během režimu mít dostatek času na spontánní hru. Pedagog by měl dbát na osobní soukromí dětí a plánovat činnosti, při kterých bude vycházet z potřeb a zájmů dětí. Při realizaci by měly být vytvářeny vhodné materiální podmínky. (Splavcová a kol., 2021)

2.3.2 Personální obsazení

Učitelka je jedním ze základních činitelů vzdělávacího procesu. Učitel je profesionálně kvalifikovaný pedagogický pracovník, spoluodpovědný za přípravu, řízení, organizaci a výsledky tohoto procesu. K výkonu učitelského povolání je potřebná pedagogická způsobilost. Ta je v současnosti brána jako nezbytný požadavek na znalosti a dovednosti získané ve vzdělání. (Syslová, 2013)

Všichni pracovníci, kteří pracují v mateřské škole, mají předepsanou odbornou kvalifikaci. Pokud některým z nich tato kvalifikace chybí, jsou povinni si ji průběžně doplnit. Pedagogové se průběžně vzdělávají. Ředitelka by měla podporovat profesionalizaci jejího týmu, sleduje profesní růst všech pedagogů. Pedagog by měl být v mateřské škole přítomen tak, aby byla dětem zajištěna při všech činnostech optimální pedagogická péče. Pedagogové jsou povinni jednat, chovat se a pracovat profesionálním způsobem, a to v souladu se společenskými pravidly a pedagogickými a metodickými zásadami výchovy vzdělávání předškolních dětí. (Syslová, 2013)

Povolání učitelky v mateřské škole má naplňovat rozsáhlé spektrum profesních kompetencí. Zejména v oblasti osobnostních předpokladů, sociálních dovedností, odborné vybavenosti, dovednost plánovat činnosti s ohledem na skupinu. (Průcha a kol., 2013)

3. Vzdělávací dokumenty

3.1 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program (dále jen RVP PV) vznikl pod vedením Výzkumného ústavu pedagogického v Praze. Povinným dokumentem je od roku 2004. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání je závazný dokument, který vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro vzdělávání dětí předškolního věku. RVP PV stanovuje systém cílů, obsahu, podmínek, metod forem vzdělávání. Určuje základní vzdělanostní základ pro pedagogickou činnost mateřských škol, které jsou zařazeny do sítě mateřských škol. Představuje komplexní rámec a východiska pro tvorbu školních vzdělávacích programů a pro vlastní činnost pedagogů v mateřských školách. (Průcha a kol., 2013)

RVP PV se řídí čtyřmi cílovými kategoriemi. Tyto kategorie jsou:

1. Rámcové cíle vyjadřují univerzální záměry předškolního vzdělávání
2. Klíčové kompetence představují výstupy, resp. obecnější způsobilosti, dosažitelné v předškolním vzdělávání
3. Dílčí cíle vyjadřují záměry příslušející té které vzdělávací oblasti
4. Dílčí výstupy jsou všechny dílčí poznatky, postoje, dovednosti, které dílčím cílům odpovídají. (Splavcová a kol., 2021)

3.1.1 Obsah RVP PV

Vzdělávací oblasti tvoří obsah předškolního vzdělávání. Obsah vzdělávání je rozčleněn do pěti oblastí – biologické, psychologické, interpersonální, psychologické, sociálně-kulturní, environmentální. Tyto oblasti vyjadřují určitý rámec pro to, jak s danou oblastí pracovat. Pedagog by měl všechny vzdělávací oblasti rozvíjet tak, aby na sebe vzájemně navazovaly. Vzdělávací oblasti se nazývají: dítě a jeho tělo, dítě a jeho psychika, dítě a ten druhý, dítě a společnost, dítě a svět. V oblasti dítě a jeho psychika jsou další podoblasti – jazyk a řeč, poznávací schopnosti a funkce, sebepojetí, city a vůle. (Průcha a kol., 2013)

Každá oblast obsahuje kategorie: dílčí cíle (záměry), vzdělávací nabídku a očekávané výstupy (předpokládané výsledky). (Splavcová a kol., 2021)

Rámcové cíle vyjadřují obecnou podobu cílů předškolního vzdělávání. (Průcha a kol., 2013, s.77)

Pedagogové sledují při práci tyto rámcové cíle: rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání, osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost, získání osobní samostatnosti a schopnosti projevovat se jako samostatná osobnost působící na své okolí. (Splavcová a kol., 2021, s.10)

Klíčové kompetence jsou vyjádřeny v podobě výstupů získaných na základě předškolního vzdělávání. (Průcha a kol., 2013, s.77-78)

Klíčové kompetence jsou obecně formulovány jako soubory předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého jedince. (Splavcová a kol., 2021, s.10)

Pro etapu předškolního vzdělávání jsou za klíčové považovány tyto kompetence: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence činností a občanské. (Splavcová a kol., 2021, s.11)

Dílčí cíle vyjadřují konkrétní záměry, které přísluší dané vzdělávací oblasti. (Průcha a kol., 2013, s.77-78)

Dílčí cíle vyjadřují, co by měl učitel v průběhu předškolního vzdělávání sledovat, co by měl u dítěte podporovat. (Splavcová a kol., 2021, s.14)

Dílčí výstupy jsou dílčí poznatky, dovednosti, postoje a hodnoty, které dílčím cílům odpovídají. (Splavcová a kol., 2021, s.9)

Jde o jejich vzájemné propojení. Každé dítě může v čase, kdy odchází z mateřské školy dosahovat těchto očekávaných výstupů v míře, která odpovídá jejich individuálním potřebám a možnostem. (Splavcová a kol., 2021, s.14)

3.2 RVP PV jako prostor k prosociálním činnostem

RVP PV vymezuje podmínky a cíle předškolního vzdělávání tak, aby bylo vzdělání příznivé pro prosociální rozvoj. Vymezení vychází z respektování faktu, že většinu toho, co dítě prožije v prvních letech života, je trvalé a zhodnotí se v budoucím životě. RVP PV určuje rámeček předškolního vzdělávání v intencích prosociálního prostředí, požadavků a

pravidel tak, aby nové sociální prostředí mělo výrazně sociálně pozitivní charakter. (Svobodová, 2022)

Psychosociální podmínky tohoto prostředí vymezuje RVP PV tak aby:

- se děti i dospělí cítili v prostředí mateřské školy dobře, spokojeně, bezpečně a jistě
- pedagogové respektovali potřeby dětí, reagovali na ně
- všechny děti měly rovnocenné postavení
- volnost a svoboda dětí byla vyvážená nezbytnou mírou omezení, dodržování určitého řádu a pravidel soužití
- se dětem dostávalo jasných a srozumitelných pokynů
- pedagogický styl byl podporující, projevoval se vstřícnou, empatickou a naslouchající komunikací
- se počítalo s aktivní spoluúčastí dítěte při vzdělávání
- se pedagogové vyhýbali negativním slovním komentářům
- pozitivně oceňovali výkony dětí, podporovali je v samostatných pokusech
- ve vztazích byla projevena vzájemná důvěra, tolerance, ohleduplnost, pomoc a podpora mezi dospělými a dětmi
- se dospělí chovali důvěryhodně a spolehlivě (autenticky)
- se pedagog věnoval neformálním vztahům dětí ve třídě a nenásilně je ovlivňoval prosociálním směrem

Ve skutečnosti vzniká spousta překážek k jejich respektování. Například: vysoké počty dětí ve třídě, rutinní stereotypy, nedoceňování prožitků dětí, zaměření na výkon, podporování soutěživosti, předkládání vnějšího řádu. V neposlední řadě jsou to i pedagogové, kteří nejsou sami prosociálně vybaveni. Jednou z technik, která může pedagogům pomoci, je průběžná evaluace interakcí s dítětem ve vztahu k obecným cílům. (Svobodová, 2022)

Rámcové cíle umožňují učitelce, aby posoudila, zda je její jednání pro dítě prospěšné, zda je prospěšné jeho prosociálnímu rozvoji. Může být prospěšné pouze tehdy, pokud jsou naplňovány tři cílové oblasti: rozvíjení dítěte a jeho schopnosti učení, osvojování základů hodnot, na nichž je založena naše společnost, získání schopnosti

projevovat se jako samostatná osobnost. Tyto cíle lze formulovat do otázek: Co se teď dítě naučí? S jakou hodnotou se dítě setkává? Jaký má dítě prostor pro samostatnost a možnost ovlivnit situaci, ve které se nachází?

Učitelka by měla myslet na jejich naplňování v průběhu všech činností, které se v mateřské škole odehrávají. (Svobodová, 2022)

V RVP PV jsou nastavené klíčové kompetence tak, aby vytvářely prostor pro rozvíjení prosociálních dovedností při naplňování jednotlivých kompetencí (k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální, činností a občanské). (Svobodová, 2022)

3.3 Školní vzdělávací program

Školní vzdělávací program, (dále jen ŠVP) je základní povinný dokument mateřských škol. Jeho zpracování vzniká na základě rámcových pravidel, které jsou zakotveny v RVP PV. ŠVP je dokumentem o fungování škol, kterým se budou řídit pedagogové při naplňování podmínek pro práci s dětmi. Pedagog si při zpracování volí určitou cestu a způsoby naplnění požadavků RVP PV. Vytváří společně program, který vychází z RVP PV, ale měl by také odpovídat současně konkrétnímu prostředí, ve kterém se nachází škola. Realizují vizi vzdělávací práce s dětmi. (Průcha a kol., 2013)

ŠVP by měl obsahovat: identifikační údaje o mateřské škole, charakteristiku školy a jejího vzdělávacího programu, podmínky a organizaci vzdělávání a evaluaci. Důležitá je charakteristika vzdělávacího programu, která je klíčovou součástí, protože uvádí hlavní záměry do budoucna (vizi) a filozofii, ze které vycházejí. V samotném obsahu v ŠVP by měly být uvedeny integrované bloky, které jsou charakterizované z hlediska cílů a činností. Rozsah jejich zpracování je libovolný. Učitelky by zde měly mít prostor pro vlastní tvořivost. Vzdělávací obsah by měl zahrnovat všech pět vzdělávacích oblastí z RVP PV a vytvářet propojený celek. Propojenost by měla být i s dalšími částmi ŠVP. Je na týmu pedagogů, zdali ke spolupráci vyzvou rodiče. Důležitá součást ŠVP je evaluace, která se zabývá naplňováním cílů programu, kvalitou podmínek vzdělávání, plánem a realizací obsahu vzdělávání, prací pedagogů a výsledky vzdělávání. (Svobodová, 2010)

3.4 Třídní vzdělávací program

Třídní vzdělávací program, dále jen TVP, vychází ze ŠVP, ale vybírá a upravuje témata, náměty nebo celé bloky ze ŠVP ve vztahu ke konkrétní třídě a potřebám dětí.

Není dopředu uceleně zpracovaný, ale je to otevřený pracovní plán učitelek. (Průcha a kol., 2013, s.81)

Vztahuje se k plánování, realizaci a evaluaci vzdělávacích činností v konkrétní třídě mateřské školy. Povinnost vytvářet třídní programy není dána legislativou, ale z RVP PV vychází povinnost pracovat s dětmi plánovitě. (Svobodová, 2010)

Učitelky mají po společném promýšlení začátkem školního roku určitou představu, jaká témata budou se svou třídou zpracovávat. Během roku upřesňují jejich volbu, rozhodují se, kam směřovat vzdělávací cíle, aby byl pokryt komplexní rozvoj dětí. (Průcha a kol., 2013)

Pedagogové mohou TVP PV zaměřit k prosociálnímu učení a chování a sami si aktivity přizpůsobit či upravit.

4. Vývoj dítěte z hlediska vývojové psychologie

Vývoj osobnosti dítěte je charakterizován obecnými tendencemi, které můžeme rozpoznat při projevu např. získání nových způsobilostí. Dítě je získává s přibývajícím věkem. Dokáže uchopovat předměty, koordinovat pohyby, chodit, mluvit, orientovat se v prostoru, ve složitějších souvislostech. Dítě se učí nezávislosti na okolí, samostatnosti, odpovědnosti, umí si poradit v náročných situacích, obstát v konfliktech. Dokáže vyjádřit vlastní mínění. Další tendencí jsou pokroky ve vzdělávání a v umění dosažené vzdělání využívat. (Helus, 2009)

4.1 Charakteristika předškolního věku

Za předškolní věk je v některé odborné literatuře považováno celé období od narození až po nástup do školy. V mnoha psychologických publikacích je však etapa předškolního věku chápána jako věk mezi třetím a šestým rokem dítěte. Jde o jedno z nejzajímavějších vývojových období člověka. Je to doba tělesné i duševní aktivity. Dítě jeví zájem o okolní svět. Předškolní věk je také období, které je nazýváno obdobím hry, protože právě při hře se projevuje aktivita dítěte. Předškolní období je charakterizováno výraznými změnami v oblastech biologického a psychosociálního vývoje. (Mertin a kol., 2010)

Předškolním věkem se v širším slova smyslu označuje období od narození až po vstup do školy. Široké pojetí má svůj praktický význam při plánování sociálních a výchovných opatření pro děti před jejich nástupem do základní školy. Toto pojetí má i své záporné stránky. Svádí k tomu, aby se vývojové potřeby v prvních šesti letech jejich života nepřipustně srovnávaly a aby se podstatné rozdíly, jaké pozorujeme mezi batolaty a dětmi mezi třetím a šestým rokem života, ignorovaly nebo alespoň redukovaly na rozdíly pouze kvantitativní. Je proto potřeba pojednávat o tříletém období před vstupem do školy zvlášť. (Langmeier a kol., 2006)

4.2 Vývoj základních schopností a dovedností

Dítě ve věku tří let ukončilo důležitou vývojovou etapu, při níž se naučilo chodit a pohybovat se plně po způsobu dospělých. Takové dítě dokáže chodit i běhat po rovině stejně jako po nerovném terénu, padá jen velmi zřídka, ovládá chůzi do schodů i ze schodů bez pomoci či držení. Dále přichází období, kde již nejsou změny tolik nápadné,

protože se netýkají lidských dovedností. Přesto jsou to změny velmi významné, protože ovlivňují postavení dítěte ve společnosti vrstevníků a jsou tedy podstatné pro další vývoj soběstačnosti dítěte. Motorický vývoj bychom mohli označit jako stálé zdokonalování, zlepšení pohybové koordinace, větší hbitost a eleganci pohybů. (Langmeier a kol., 2006)

Čtyřleté dítě (i pětileté) už dobře utíká, ale také seběhne hbitě ze schodů, skáče, leze po žebříku, seskočí z nízké lavičky, stojí déle na jedné noze, umí házet míč po způsobu dospělých. Větší zručnost se u dětí projevuje v rychle narůstající soběstačnosti: dokážou sami jíst, svlékat se i oblékat. I když občas potřebují menší pomoc nebo vhodnou přípravu částí oděvu, obouvají si boty a zkouší zavazovat tkaničky. Občas potřebují menší dopomoc i s osobní hygienou. Svoji zručnost cvičí při nejrůznějších hrách (písek, kostky, plastelína) a při kresbě. Schopnost vyjádřit kresbou vlastní představu, roste. Pokud se o to pokouší tříleté dítě, zpravidla vždy něco načmárá a poté to dodatečně pojmenuje, i když výtvar se znázorňovanému předmětu vůbec nepodobá. Dítě ve čtyřech letech zvládne podat realističtější obraz, ale pouze jen v obrysech. Kresba člověka, která je pro dítě nejzajímavější, začíná hrubým znázorněním hlavy, nohou a nejhlavnějších částí obličeje (oči, ústa) tzv. hlavonožec. I přesto, že dítě většinou začíná už s nějakým záměrem, konečný výtvar může pojmenovat zcela jinak. Kresba dítěte ve věku pěti let již odpovídá stanovené představě, je mnohem detailnější a také prozrazuje lepší motorickou koordinaci. Postava již má hlavu, trup, ruce, nohy, oči, ústa, nos. Paže jsou ale doposud znázorňovány pouhými čarami. Oproti tomu kresba šestiletého dítěte, které je zralé pro školu, je už po všech stránkách vyspělejší. (Langmeier a kol., 2006)

Řeč se v průběhu předškolního období zdokonalí ve všech svých složkách. Výslovnost je zpočátku většinou hodně nedokonalá, mnohé hlásky nahrazuje jinými nebo je vyslovuje nepřesně. Roste zájem o mluvenou řeč. Tříleté i čtyřleté dítě vydrží delší dobu naslouchat krátkým povídkám. Dítě ve třech letech umí i nějaké říkanky a počet říkanek se stále rozrůstá. V této době si rádo povídá, dovede zazpívat písničku a zná celé své jméno. Dokáže správně určit základní barvy. (Langmeier a kol., 2006)

Během čtvrtého a pátého roku se děti zdokonalí tak, že dětská „patlavost“ zmizí už začátkem školní docházky zcela, anebo zčásti, která se během prvního roku školní docházky spontánně nebo s malou pomocí logopeda upraví. Řečové pokroky jsou patrné v obsahu i formě. (Vágnerová, 2012)

Děti v předškolním období se učí mluvit pomocí nápodoby verbálního projevu dospělých či starších dětí (například sourozenců), se kterými jsou v kontaktu. Avšak předškolní děti nenapodobují vše, co slyší. Zapamatují si jen určitou část sdělení, kterou následně opakují bezprostředně poté, co ji slyšely. Slova, která jsou napodobená, se později objeví také ve spontánním projevu. Dítě si často pohrává s nějakým novým slovem či složeným slovem. Pomocí nápodoby se děti učí i gramatická pravidla. Po čtvrtém roce začnou děti mluvit v delších a složitějších větách a souvětích.

Z hlediska poznávání je významnou složkou řečového vývoje tzv. egocentrická řeč, která není primárně určena pro jinou osobu a bývá spojena s myšlením. Tato řeč později přechází na úroveň vnitřní řeči. Egocentrická řeč je řečí pro sebe sama, nevyhledává a ani nepotřebuje posluchače. Takové dítě si povídá samo pro sebe i bez ohledu na jiné.

Egocentrická řeč je ve vzájemném působení s myšlením, které komentuje, doprovází a tím pomáhá jeho průběhu. Uvažování předškoláka probíhá verbálně, kterým si dítě usnadňuje a hledá řešení. (Vágnerová, 2012)

Na konci tohoto období jsou patrné dva pokroky. Ty rozhodují o přechodu do další vývojové etapy. Dítě vyrůstá z rámce rodiny: domov mu už nestačí, nachází nové vztahy mimo důvěrně známé rodinné prostředí. Dále začíná projevovat zájem o lidskou činnost – práci, i když pouze jen v náznacích. Čtyřleté dítě velmi rádo pomáhá v drobných domácích pracích a dokáže vykonávat malé úkoly. (Langmeier a kol., 2006)

4.3 Kognitivní vývoj

Poznávání je v tomto období zaměřeno na nejbližší svět a na pochopení pravidel. Piaget, který tuto fázi vývoje označil podle způsobu uvažování dětí předškolního věku jako období názorného, intuitivního myšlení. Myšlení dítěte je v tomto období nepřesné, má mnoho omezení. (Vágnerová, 2012)

Ve čtyřech letech se inteligence dítěte dostává z úrovně předpojmového (symbolického) na úroveň názorového (intuitivního) myšlení. Umí uvažovat v celostních pojmech, vznikající na základě vystižení podstatných podobností. Dítě se vždy zaměřuje na to, co vidí nebo co kdy vidělo. (Langmeier a kol., 2006)

Závislost dítěte předškolního věku na názoru je patrná při pokusu, kdy dáme dítěti dvě stejně velké koule hlíny a řekneme, aby z jedné udělalo placku a z druhé hada. Pokud

se zeptáme, kolik je hlíny v jednotlivých předmětech, dítě řekne, že je více v předmětu hada, jelikož je dlouhý. Většina dětí totiž usuzuje, že změna tvaru vede ke změně množství, protože to tak vidí. (Langmeier a kol., 2006)

Myšlení dítěte přešlo ze symbolického do názorového. Zatím umí vyvozovat závěry (např. usuzovat, čeho je více či méně), i když tyto úsudky jsou ještě zcela závislé na názoru, tedy na vizuálním tvaru. Myšlení takového dítěte dosud nepostupuje podle logických operací. Předoperační i symbolické myšlení je vázáno na činnost dítěte, je v tomto smyslu egocentrické. (Langmeier a kol., 2006)

Egocentrické myšlení, respektive antropomorfní znamená, jak daná věc dítě zaujala nebo jak si dítě přeje, aby něco bylo, např. Auto musí nakrmit benzinem, aby mohlo jet. (Helus, 2009)

Myšlení je u těchto dětí i magické. O tom, co se děje či bude dít rozhodují přání. Proto má dítě v tomto věku oblíbené pohádky a sklon k vlastní tvorbě vyprávění pohádek. (Helus, 2009)

V období předškolního věku ještě děti mnohému nerozumějí. Pokud se jim realita jeví nesrozumitelně, vysvětlují si ji tak, jak se jim to hodí, jak umějí. Neumí si připustit, že skutečnost je jiná. Jsou schopné uvažovat nesprávně i zkresleně, protože skutečnost je pro ně emočně nepřijatelná. Zejména předškolní děti interpretují realitu tak, aby pro ně byla akceptovatelná a srozumitelná. Proto se také u dětí v tomto věku objevují nepravé lži, tzv. konfabulace. Děti kombinují vzpomínky s fantazijními představami. Mají tendenci si občas přizpůsobit skutečnost svým přáním a potřebám. (Vágnerová, 2012)

4.4 Emoční vývoj a socializace

Nejvýznamnějším prostředím v tomto období zůstává nadále rodina, která zajišťuje primární socializaci dítěte. Pojem socializace bývá definován různě, ale v podstatě zahrnuje tři vývojové aspekty – vývoj sociální reaktivity, vývoj sociálních kontrol, osvojení sociálních rolí. (Langmeier a kol., 2006)

Socializace probíhá po celý život člověka. Socializaci dítěte podněcují a posilují především rodiče, ale i ostatní členové rodiny, také významnou roli zde mají i druhé děti. (Langmeier a kol., 2006)

Helus uvádí, že dle M. Vágnerové (2012, s-128-129) „pro předškolní dítě je kamarád ten, kdo chce to, co chci já“. Děti dokážou začlenit i dítě postižené, pokud ovšem nedá rodina najevo předsudky, dítě se jimi nechá ovlivnit a následně reaguje zle. Oproti tomu, pokud je výchovné působení vhodné, má dítě tendence se o „jinakost zajímat“, snaží se druhým pomáhat. Důležitým prvkem pro volbu kamaráda je pohlaví, zevnějšek, vlastnictví zajímavého předmětu... Výchovné působení na dítě může mít dlouhodobé pozitivní důsledky. (Helus, 2009)

Základy sebepojetí byly již vytvořeny v batolecím období. V období předškolního věku dítěte zvládne popsat i své vlastní fyzické rysy nebo jejich upřednostnění (např. co má a nemá rádo, jaká se mu líbí barva ...). Tento popis ovšem není přesný, z důvodu soustředění na objektivní rysy, právě přítomné v dané situaci. (Langmeier a kol., 2006)

Další součástí emočního vývoje je také emoční vývoj porozumění druhým. Pro pozitivní emoční vývoj dítěte je důležitá schopnost emočního vyladění rodičů s dítětem, která mu pomáhá s porozuměním toho, co je a není sdělitelnou emoční zkušeností. Pokud rodiče potlačují některé typy pocitů (nejčastěji ty negativní), může u dítěte dojít k narušení vývoje jeho osobnosti. (Langmeier a kol., 2006)

Vlastí pocity se zjemňují, odlišují a začínají se vyvíjet i složitější emoce. Začínají se rozvíjet i pocity vztahující se k vlastnímu sebehodnocení (pocit viny, hrdosti).

Nejvíce pozorné k pocitům druhých lidí jsou především malé děti. Už kolem jednoho roku regulují své chování podle výrazů emocí druhých. Ve dvou až třech letech děti dokážou slovy označit výraz emocí druhých, na negativní emoce reagují prosociálním chováním, snaží se danou osobu utěšit, nebo jí pomoci. V tomto období umí o svých pocitech mluvit a často je připisují panenkám, zvířátkům v jejich hře. (Langmeier a kol., 2006)

S emocionálním vývojem souvisí identifikace dítěte s pohlavní rolí. S tou souvisí celá řada projevů emocí. Dítě dokáže mluvit o svých prožitcích i emocích, učí se je spojovat s určitými podněty. Při hře je dítě umí připisovat i jiným objektům. Na konci předškolního období jsou děti schopny kontrolovat a ovládat své prožitky. (Mertin a kol., 2010)

V předškolním období dítě dokáže předvídat pravděpodobnou emoční reakci druhých lidí na určitou situaci. Myslí si, že myšlenky a pocity se přímo projevují v chování

– z chování je možné jednoznačně určit vnitřní stav. Možnost, že se vlastní pocity mohou maskovat, si dítě dokáže uvědomovat až kolem šesti let věku. (Langmeier a kol., 2006)

Další pokrok v osvojování rolí v tomto období lze vidět v diferenciaci role mužské a ženské. Již dříve se chlapci a dívky ve svém chování lišili. Pravděpodobně na základě vrozených vloh, ale také vzhledem k odlišnému očekávání dospělých. Podle novějších výzkumů se způsob chování obou rodičů k dětem různého pohlaví liší při volné hře i při péči již od novorozeneckého období. Od jejich narození začínají působit typická stereotypní očekávání rodičů vzhledem k pohlaví dítěte. Oba rodiče při hře poněkud více stimulují dítě stejného pohlaví. Muži se více dívají na chlapce a celkově s nimi tráví více času než s děvčaty. Již toto mohou být první rozdíly, které jsou důležité pro vývoj sexuální identity dítěte a osvojování sociální role. I přes velké pokroky je dítě v předškolním věku stejně závislé na svých rodičích. (Langmeier a kol., 2006)

Významnou úlohu v socializačním procesu dítěte má hra. Děti si pro svou hru vytvářejí ve své fantazii společníky, kteří jim chybí ve skutečnosti, přikládají jim různá jména, připisují jim vlastnosti, komunikují s nimi, starají se o ně a samy se jim svou rolí připodobňují. Vymyšlení těchto imaginárních společníků a imaginárního „já“ není v tomto období nic zvláštního, čeho by se měli obávat dospělí, kteří se snaží dětem jejich fantazii vymluvit. Obvykle se jedná o málo uspokojené potřeby dětí a také o určitý způsob procvičování sociálních rolí. (Langmeier a kol., 2006)

Dítě dobře ví, že zůstává trvale tím, kým je, přesto se dokáže nadchnout pro své fantazie a prožívá je tak moc, až zapomíná na své skutečné já. Především při hře na povolání, postavy z příběhů. Dítě se pomocí her učí připodobňovat ke vzorům, které touží napodobit, snaží se o vyhraňování svých vlastností a zkouší si situace, které v jeho životě nenastaly a třeba ani nemohou, ale jsou pro dítě zajímavé či důležité a mají pro individualitu a její vyhraňování význam. Hry dovolují nahlédnout na věci z jiné perspektivy, umožňují kompenzovat frustrace, kterými zrovna dítě trpí, různé obavy a úzkosti. Hry v roli umožňují uvolnit fantazii, dítě dostává svobodu, umožňují vyjít z vlastní omezenosti. To vše má pro dítě a jeho vývoj důležitý význam. (Helus, 2009)

5. Projektová metoda

Tato kapitola se zabývá projektovou metodou, kterou jsem využila v praktické části. Slovo projekt pochází z latinského slova *proiectus* (ve významu vystupující). V současné době se pojem používá k označení procesu plánování a řízení operací. V projektu není hlavní samotný výsledek, ale také zejména jeho tvůrčí proces. „*Projekt je cílevědomý návrh na uskutečnění určité inovace v daných termínech zahájení a ukončení.*“ (Němec, 2002)

Definice projektů jsou různé. Opravilová uvádí, že projekt je v pedagogické terminologii chápán jako promyšlený plán, jak organizovat aktivity kolem zvoleného tématu. Znalost zásad projektování je také velmi důležitá. (Opravilová, 2011)

V didaktické teorii je projekt považován za metodu vyučování, za komplexní metodu vyučování nebo za organizační formu výuky. Je také brán jako zvláštní způsob zpracování obsahu vyučování, jedna z variant způsobu koncentrace učiva. Projektové vyučování je speciální vzdělávací strategie, která je založena na aktivním přístupu žáka k vlastnímu učení. (Tomková a kol., 2009)

Projekty lze rozdělit na konstruktivní, hodnotící, problémové. Dají se také rozdělit podle navrhovatele – spontánní, připravené pedagogem nebo navržené společně s dětmi. Projekty se dají dělit podle místa – školní, domácí, dle času – krátkodobé, dlouhodobé, podle počtu účastníků (celoškolní, třídní, kolektivní, skupinové, individuální). (Bečvářová, 2003)

Druhy projektu

Projekt je rozdělen do tří fází, a to přípravné, realizační a hodnotící. Každý individuální projekt je charakteristický svým rozsahem, časem, který je na něj vymezený, a náklady, které jsou pro jeho realizaci potřeba. Projekty jsou rozděleny do tří základních druhů – komplexní, speciální a jednoduchý. Komplexní projekt je typický svou jedinečností a neopakovatelností. Jeho příprava a samotná realizace má dlouhodobý charakter. Součástí tohoto projektu je organizační struktura a bývají zde při realizaci vysoké náklady. Další typ projektu se nazývá speciální. Z hlediska doby průběhu tento projekt řadíme mezi projekt komplexní a jednoduchý. Vyznačuje se středně dlouhou dobou realizace. Projekt jednoduchý je typický svou krátkodobou realizací, například

pouze měsíc. V projektu si autor stanoví jednoduchý cíl a několik drobných činností. (Němec, 2002)

5.1 Charakteristika projektu v předškolním vzdělávání

Projekt v předškolním vzdělávání by měl brát ohled na aktuální dětské potřeby, střetnutí s okolím, se získáváním nových zkušeností, poznatků a schopností i odpovědnosti za práci. Projekt by měl dětem umožnit reagovat na aktuální situaci v daném prostředí, aktivní zapojení všech dětí do procesu projektových činností, kde je pedagog brán jako rádce nebo konzultant a děti zčásti přebírají řídicí roli. Činnosti projektu by měly směřovat co nejvíce k praktickému životu. Také by měl brát ohled na rozvoj sociálních vlastností jedince a týmové spolupráce (komunikace mezi sebou, kooperace, tolerance jiných názorů). Projekt by měl dávat dětem skutečný prožitek a pozitivní vztah k poznávání. (Bečvářová, 2003)

Základními kroky projektů jsou záměr a plán. Konečnou fází projektu je vyhodnocení a evaluace projektu. Projektová metoda v předškolním vzdělávání by měla vzbuzovat cílenou vzdělávací činnost, organizovanou, teoretickou i praktickou, která odpovídá potřebám dětí předškolního věku, ale také rozhodnutí pedagoga. Tato činnost by měla umožnit aktivní účast a prožitek. Protože v mateřské škole jsou děti ve věku aktivního poznávání a objevování světa pomocí her, je přínosem rozvíjet takové činnosti, ve kterých by se experimentovalo, a především vše zkoušelo prakticky. (Bečvářová, 2003)

5.2 Zásady vytváření projektu

Nejdůležitější zásadou pro vytvoření projektu je určit pravidla učitelů, dětí a dalších účastníků. Dalším krokem, který je nutný k zahájení projektu, je volba tématu. Také je potřeba před začátkem vytváření projektu zjistit, co děti o daném tématu vědí, popřípadě jej trochu doplnit. Dále určíme, k jakým cílům chceme děti pedagogickým záměrem dovést, jaký očekáváme pokrok. Dalším úkolem je zjistit zdroje informací, které budeme potřebovat. Jak budeme děti motivovat, jak jim zvolené téma představíme. Zvolíme metody, jakými konkrétními činnostmi budeme zvolené cíle naplňovat. Můžeme zvolit, jak můžeme s tématem pracovat mimo školu v návaznosti na skutečný život. Také můžeme propojit s projektem další pracovníky. Vytvoříme podmínky, připravíme vhodné motivující prostředí pro děti a pomůcky, které budeme

během projektu potřebovat. Určíme přibližnou délku trvání celého projektu. Délku je nutné přizpůsobit aktuálnímu stavu, potřebám, zájmům i možnostem dětí.

V průběhu realizace projektu je dobré průběžně provádět hodnocení i sebehodnocení. Po skončení projektu nejlépe písemně vyhodnotíme celý průběh – porovnáme s danými cíli. Nesmíme opomenout hodnocení rodičů, popřípadě dalších účastníků projektu. (Bečvářová, 2010)

5.3 Historie projektové metody

Pedagogické názory spojené s počátkem projektové výuky vycházely z kritiky herbartovské školy. Učitelé kritizovali způsob učení žáka, který seděl a poslouchal učitele, který přednášel u tabule. Zde bylo nástrojem poznání slovo učitele. Ale nebylo jasné, zda žák slovům rozumí, pouze si pamatovali jeho slova. Herbartovská škola aktivitu žáka potlačovala, protože zde vévodil názor, že tato aktivita potlačuje pozornost. Při výuce učitel stál u tabule, žáci pouze sledovali jeho výklad, nesměli se otáčet ke spolužákům, ruce měly za zády. Na některých školách byla dokonce přemalována okna, aby žáky nerozptyloval výhled. Žáci si pouze zapisovali poznámky, které se následně učili nazpaměť. Koncem 19. století přišla kritika na herbartovskou školu. Mezi kritiky patřila především Ellen Keyová, která nazvala 20. století jako století dítěte. Místo pasivity žáka nastala dětská zvědavost a přirozená aktivita, která byla vítána. (Tomková a kol., 2009)

Projektová metoda vznikla na počátku 20. století v USA. V ČR byla v období reformní pedagogiky velmi využívána. Základní metodou byla vlastní aktivita a práce dětí. Významnou metodou byly také vycházky. (Opravilová, 2011)

Jako kolébka projektové výuky byla označována pragmatická pedagogika Johna Deweye. Tato metoda měla vést k zodpovědnosti žáka. (Tomková a kol., 2009)

Projektové vyučování se začalo zkoušet na počátku 20. století v měšťanských a obecných školách. Například znaky středověku děti samostatně poznávaly na základě školního výletu, povídaly si o rostlinách, které viděly na procházce. Tato pedagogická metoda poznávání od nejbližšího ke vzdálenějšímu je známá od J. A. Komenského. V období první republiky se tato metoda nazývá „samoučení“. Což znamenalo, že si postupuje dle svého vlastního tempa. Nikdo mu nic nesděljuje, vše si sám objevuje. (Tomková a kol., 2009)

Učitelé chtěli, aby žáci získávali nejen teoretické znalosti, ale také praktické dovednosti. Uplatňovaly se také spontánní projekty, které vyplynuly z aktuální situace ve třídě či ve škole. Někdy ale řešili problémy v projektu, které nebyly přiměřené jejich věku, a tedy je nemohli pochopit, unikala jim jeho podstata. Proto se začaly uplatňovat projekty, které učitel připravil, ale žáci si mohli vybrat konkrétní otázky, pomůcky projektu. Mohli si samostatně zvolit, kdy se budou projektu věnovat. Hlavním úkolem a snahou pedagoga bylo motivovat žáka. (Tomková a kol., 2009)

5.4 Fáze projektu

Projekt lze rozdělit do tří základních fází – přípravnou, realizační a hodnotící fázi projektu.

V přípravné nebo také plánovací fázi je důležité si nejprve ujasnit, co budeme vytvářet, cíl projektu, cílovou skupinu a její požadavky na ni. Dále musíme stanovit časový harmonogram, logickou linii a financování projektu. Zde se začíná tvořit samotný projekt a jeho další náležitosti, které musí být před samotnou realizací projektu vytvořené.

Realizační fázi lze nazvat jako stav, kdy se dostáváme k realizaci jednotlivých aktivit projektu po dokončení přípravné fáze. Důležitým krokem během této fáze je dodržování stanoveného časového harmonogramu. V této fázi musí být naplněny jednotlivé dílčí aktivity projektu, které byly naplánovány v předchozí fázi.

Hodnotící fáze projektu je konečným hodnocením všech klíčových aktivit. Zde se zabývá zhodnocením všech uskutečněných dílčích aktivit projektu. V hodnotící fázi je důležité uvést zpětnou vazbu. Samotné hodnocení projektu poukáže na silné a slabé stránky osoby, která projekt vytváří. (Němec, 2002)

PRAKTICKÁ ČÁST

Praktickou část jsem prováděla v Mateřské škole Palánek o.p.s., Vyškov. Projekt probíhal od prosince 2023 do března 2024. Mateřská škola má celkově 5 tříd. Projekt jsem uskutečnila ve věkově homogenní třídě dětí, a to ve třídě předškoláků. Do třídy předškolních dětí dochází 23 dětí. Třída je vedena dvěma učitelkami s praxí 35 a 30 let. Třídy pracují podle Školního vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání s názvem „Každý den s úsměvem“, rozpracovaného do integrovaných bloků. Každá třída má detailně vypracovaný svůj třídní vzdělávací plán, kde jsou popsány detailněji jednotlivé tematické celky, které vychází z integrovaných bloků.

6. Historie mateřské školy Palánek o.p.s., Vyškov

Mateřská škola Palánek byla založena 13. 6. 1976 jako společné zařízení jesle – mateřská škola pro děti ve věku 1-6 let. Škola měla celkem tři oddělení pro mateřskou školu a dvě oddělení pro jesle. Ve školním roce 1983/84 došlo k dokončení ověření nové koncepce výchovné vzdělávací práce pro předškolní vzdělávání. Bylo nutno opravit program výchovné práce pro jesle a mateřské školy tak, aby byly přehledněji uspořádány úkoly. Rok 1986 byl považován za rok míru, a tak byl kladen důraz na mravní výchovu. Ve školním roce 1987/88 vznikl nový Pracovní plán podle, kterého se pracovalo i následující roky. V roce 1989/90 byl posledním rokem kdy v tomto zařízení byly součástí i jesle. V tomto roce bylo hlavními úkoly využít hry, ekologické vycházky, individuální studium učitelů a zkvalitnění podmínek MŠ. Následující rok byla pozornost věnována výchově, prohloubení citové výchovy a uvolnění organizovanosti. V roce 1990/91 bylo otevřeno pět samostatných tříd mateřské školy. Ve třídách se pohyboval počet dětí od 20 do 27. V dalším roce došlo opět k dalším změnám ve prospěch dětí a to takový, že se uvolnil režim dne pro děti tak, aby se ve škole cítily co nejlépe. Ve školním roce 1992/93 nastoupila současná paní ředitelka, která řídí školu dodnes. Celkem se na této škole vystřídaly tři paní ředitelky.

Provoz školy fungoval od 6:30 do 16:30 a počet tříd zůstává stejný, pouze se změnila počty dětí, které byly sníženy na maximální počet 23. Více se v tomto roce zaměřovaly paní učitelky na individuální zvláštnosti a potřeby dětí. Rok 1993/94 přinesl s sebou nové přístupy a formy práce, volný režim a součástí školy se stala i ortoptická cvičebna, ve které působila odborná zdravotní ortoptistka. Měla na starosti děti s očními vadami a

pomáhala jim jejich omezení zcela odstranit nebo do určité míry zlepšit. Dne 14. 2. 1996 se mateřská škola Palánek zařadila do sítě škol. V následujícím roce tedy 1996/97 se mateřská škola zúčastnila tzv. „dovolené“ v Itálii společně s rodiči dětí, které tuto školu navštěvovaly. Ve stejném roce nastoupila nová ortoptická sestra, která napravuje oční vady (strabismus, amblyopie) dětí dodnes. V dalším školním roce 1997/98 byl prodloužen provoz mateřské školy od 6:30 do 17:00.

Rok 2001/2002 byl takovým zlomovým rokem, kdy se začal používat Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání a dále se zpracovával školní vzdělávací program a začaly se tvořit třídní vzdělávací programy pro mateřskou školu. V roce 2003/2004 byl školní vzdělávací program rozpracován do jednotlivých oddělení na TVP. Provoz byl naopak v tomto roce zkrácen od 6:30 do 16:30. Školní vzdělávací program této školy má název „Každý den s úsměvem“, který je zároveň i hlavním mottem. Zaměřujeme se především na to, aby se děti ve škole cítily dobře, aby do školy chodily rády a bez jakýchkoli zábran. Dále se snažíme o pozitivní přístup k rodičům a chceme, aby v nás kladly důvěru. Vytváříme pro děti podnětné a vstřícné prostředí, které je plné zaujetí. Zaměřujeme se také na individuální a věkové zvláštnosti dětí a snažíme se tak přizpůsobit vzdělávací nabídku, aby děti, co nejvíce bavila a byla pro ně, jak zajímavá, tak zároveň i zábavná. Protože šťastné dítě je to nejlepší, co může být. Školní vzdělávací program má celkem osm integrovaných bloků a každý integrovaný blok má 2 až 5 témat. Témata jsou přizpůsobena jak ročnímu období, tak i svátkům v roce nebo jsou tam taková témata, která jsou pro děti zajímavá.

V roce 2014 došlo k realizaci nové mateřské školy, která tak vypadá i dnes. Mateřská škola je tedy pavilonového typu, kde je umístěno pět tříd (Motýlci, Kuřátka, Berušky, Pejsci, Kočičky). V přízemí jsou tři třídy pro děti od 2 do 5 let a v patře jsou třídy dvě pro děti od 5 do 6, 7 let. Celková kapacita školy je 115 dětí. Součástí školy je také prádelna, kuchyň a velká zahrada. Výhodou této školy je, že je umístěna na klidném prostředí, i když je blízko centra města Vyškova. Školní zahrada má celkem pět pískovišť (pro každou třídu), zahradní domek s hračkami, dále jsou po zahradě umístěny nejrůznější prolézačky např. skluzavky, trampolíny, houpačky, houpadla, lanové atrakce, domečky pro děti. Třídy jsou velice prostorné, vzdušné a kapacita třídy je dnes 23 dětí. Každá třída má vlastní vestibul, šatnu, umývárnu, hernu, třídu, klavír a přípravnu jídla. Hračky pro děti

jsou v dostatečné výšce, tak aby na ně mohly dosáhnout i nejmenší děti. Máme spoustu jak didaktických her, tak i klasických hraček.

Kromě toho, že škola nabízí základní výchovu a vzdělání v předškolním roce, tak také nabízíme i aktivity navíc např. kroužek angličtiny, spolupráce s SPC (logopedie), plaveckou výuku, vzdělávací besedy, návštěvu místní knihovny, zoologické zahrady a kulturní akce. Dále pro rodiče pořádáme společně s jejich dětmi různé akce jako je „Zahradní párty“, „Vánoční přání“, „Velikonoční odpoledne“, „Přání maminkám k svátku“, „Rozloučení s předškoláky“, „Táborák“, atd. Na těchto akcích se snažíme o pozitivní přístup k rodičům, navazujeme kontakty a vzájemně spolupracujeme. (Kronika mateřské školy)

6.1 Projekt v Mateřské škole Palánek o.p.s., Vyškov

Před naplánováním tohoto projektu se musela nejprve uskutečnit domluva mezi mnou a vedoucí učitelkou z mateřské školy, zda je možné projekt ve třídě provést tak, aby navazoval na již naplánované aktivity. S paní učitelkou jsem se domluvila, že bude s dětmi hry hrát, pokud budou děti chtít. Poté jsem se setkala s rodiči a představila jim projekt, který uskutečním. S rodiči jsme se shodli, že téma prosociálnosti není dětem moc blízké a pomáhají pouze pokud ony z toho mají nějaký užitek. Tedy jsou hry k osobnostně sociálnímu rozvoji vhodné.

Před prvním setkáním jsem si s dětmi sedla a zeptala se jich, zda mají nějaké nápady na hry. Poté jsme si s dětmi určili pravidla a cíle her, co bychom se měli naučit. Pravidla vychází z třídních pravidel, které jsou rozvěšené po třídě a které si děti při konfliktech opakují s paní učitelkou.

Cílem všech her během projektu jsme určili ohleduplnost k druhým, vzájemně si pomáhat, dodržovat třídní pravidla.

Po každé aktivitě byla použita metoda diskusního kruhu. Hlavním přínosem této metody je lepší komunikace mezi dětmi a pedagogem. Děti vždy krátce shrnuly, co se jim na hře líbilo či nelíbilo a předaly slovo dalším. Na konci jsme si vždy řekli, zda jsme splnili zadaný cíl a co jsme se naučili. Tato komunikace v kruhu vede k dosažení výukového cíle.

6.2 Hry v mateřské škole

1) Pušť mě sednout

Pomůcky: židličky

Organizace: v prostoru, v herně

Popis: Všichni sedí na židlích či v kroužku. Učitelka stojí uprostřed kroužku a říká: „Chodím tady jako blázen, to si mám snad sednout na zem? Nemůžu už nohy zvednout, pušť mě (Aničko), pušť mě sednout. Dítě puští sednout učitelku, v tu chvíli si všichni začnou měnit místa a jedno zůstane stát uprostřed. Hra se stále opakuje.

Cíl: opakování jmen ve třídě, utužování vztahů

Zdroj: z přednášek předmětu Hry v mateřské škole s Mgr. Lietavcovou

2) Místo u srdíčka – místo po levici

Pomůcky: žádné

Organizace: v prostoru, v herně

Popis: Děti sedí v kroužku. Učitelka sedí a vedle má volné místo. Říká: „Místo u mého srdíčka je volné a přála bych si, aby si sem sedl/a (jméno dítěte) a uvedeme důvod (př. protože pomohl kamarádovi v šatně).“

Cíl: opakovat jména kamarádů, utužování vztahů

Hra je vhodná, když se děti znají, na opakování jmen, ale také ji lze zařadit v průběhu roku, když chceme zlepšit vztahy v kolektivu a posílit prosociálnost u dětí.

Po skončení hry můžeme s dětmi diskutovat a ptát se, jaké bylo k sobě pozvat kamaráda, jaké bylo, když si kamaráda vzal někdo další, bylo obtížné vysvětlit, proč jsem si zvolila tu osobu.

Zdroj: z přednášek předmětu Hry v mateřské škole s Mgr. Lietavcovou

3) Vítr

Pomůcky: žádné

Organizace: v prostoru, v herně

Popis: Jedno dítě je vítr a říká: „Já jsem vítr fiju, fí, chytám listí, do sítí. Až je chytím, budou mí, fííí.“ Poté se rozběhne a honí ostatní děti. Děti, které jsou chycené se stávají pomocníky větru a chytají další děti.

Cíl: dodržování pravidel

Zdroj: z praxe v mateřské škole

4) Na domečky

Pomůcky: kruhy (domečky)

Organizace: v prostoru, v herně

Popis: Děti stojí každý v jednom kruhu. Učitelka řekne dětem, že každý kruh je domeček. Při puštění hudby děti mohou tančit volně v herně. Učitelka jeden kroužek ubere. Až hudba přestane hrát, každý si stoupne do jednoho kruhu. Na koho kruh nezbude, určitě bude smutný, že nemá kde bydlet. Ale máme tady svoje kamarády a ti určitě něco vymyslí, aby se měl každý kam schovat.

Cíl: kooperace, ohleduplnost, pomáhat si navzájem

Zdroj: upravená verze, Svobodová, 2022, Prosociální činnosti v předškolním vzdělávání, s.84

5) Ježek a liška

Pomůcky: žádné

Organizace: v prostoru, v herně

Popis: Jedno dítě je liška, ostatní děti ježci. Liška honí ježky. Aby je nechytla, musí se schoulit do klubíčka a vystrčit bodliny. Může tak zůstat, než se ho dotkne jiný ježek, pak se zvedne a běží dál.

Cíl: orientovat se v prostoru, komunikovat s kamarády

Zdroj: z praxe v mateřské škole

6) Čertí ocásky

Pomůcky: stužky

Organizace: v prostoru, v herně

Popis: Učitelka připraví dětem stužky (čertovské ocásky), Každé dítě si dá ocásek za kalhoty. Učitelka zahájí hru. V tu chvíli se čertíci rozběhnou po třídě, snaží se ostatním dětem ocásek vytáhnout. Děti si ocásky nesmějí při hře schovávat ani držet. Pokud chtějí děti ocásek vytáhnout, poprosí o něho. Při vytažení ocásku dá dítěti úkol, aby se mohlo vrátit do hry, např.: udělat dřep... Je na dětech, aby si vymyslely variantu, při které se mohou zachránit a pomoci. Učitelka může dětem pomoci a říct jim, že nesmí nikdo ze hry vypadnout a může jim navrhnout například splnění úkolu a zachránění se ze spárů pekla.

Cíl: dodržovat pravidla, pohybovat se bezpečně ve skupině dětí, rozvoj sociálních dovedností, orientace v prostoru, koordinace pohybu

Zdroj: z praxe v mateřské škole

7) Na kometu

Pomůcky: koruna

Organizace: v prostoru, v herně

Popis: Učitelka vybere jedno dítě, které bude kometa. Má na hlavě korunu. Dítě na zvukový signál začíná chytat ostatní děti – hvězdičky. Koho chytne, spojí se s prvním dítětem a utvoří tak řetěz – kometu. Můžeme určit dvě děti, které budou chytat a říct, že kometa bude mít maximálně 5 hvězdiček.

Cíl: předmatematická gramotnost, postřeh, orientace v prostoru, komunikace v kolektivu

Zdroj: Svobodová a kol., 2012, Do školky za zvířátky, s.78

8) Na čertíky a Lucifera

Pomůcky: žádné

Organizace: v prostoru, v herně

Popis: Děti si mezi sebou určí, kdo bude Lucifer. Lucifer začne chytat ostatní čertíky do pekla. Po chycení Luciferem musí čertíci splnit úkol a Lucifer se zeptá, zda mu věnují svůj ocásek. Nakonec se z malých čertíků stávají vládci pekel a chytají společně s Luciferem.

Cíl: pohybovat se bezpečně v prostoru, dodržovat třídní pravidla, umět poprosit a poděkovat

Zdroj: z praxe v mateřské škole

9) Náladoměr

Pomůcky: žádné

Organizace: v prostoru, v herně, v ranním kruhu

Popis: Učitelka řekne dětem, že naše ruka je „náladoměr“. Čím je nám lépe, tím máme lepší náladu a naše ruka jde více do výšky. A nejlepší nálada je, když stojíme na špičkách a ruku máme nataženou co nejvíce do výšky. Když máme špatnou náladu, ruka naopak klesá dolů, můžeme ji dát dolů tak, že se budeme dotýkat země. Aby ale „náladoměr“ fungoval, musíme zavřít oči a zeptáme se sami sebe: „Jakou mám dnes náladu?“ Děti až to budou vědět, zvednou ruku podle své nálady. Učitelka může dát pokyn „ruko, ukaž“, aby děti věděli a mohli ukázat svou náladu. Učitelka může také komentovat. „Takhle mi bylo včera, protože... A dneska ráno mi bylo takhle, protože... A teď...“ Až budou všichni

děti mít ruce připravené, můžeme opět otevřít oči a podívat se na naše ruce. Kdo chce, může vysvětlit, proč jeho ruka ukazuje tak, jak ukazuje.

Cíl: zvládnutí techniky našich pocitů, uvědomění si svých emocí, vysvětlení emocí, proč se tak cítím

Pokud děti nezavřou oči, mohou sledovat své kamarády a svou ruku přizpůsobovat ostatním. Učitelka by měla připomenout, že se každý z nás může cítit úplně jinak a je to naprosto správně ve všech případech.

Zdroj: Svobodová, 2022, Prosociální činnosti v mateřské škole, s. 97

10) Král sedí na trůnu

Pomůcky: královská koruna

Organizace: v prostoru, v herně

Popis: Jedno dítě je král, který sedí na trůnu (židli). Ostatní stojí v kruhu. Po dořikání říkanky: „Král sedí na trůně v papírové koruně. Králi, králi, ty jsi už starý pán, a tak končí tvoje kralování. Sundej prosím korunu a sesedni ze trůnu.“ Po jejím dokončení král sundá korunu a předá ji druhému dítěti, které si vybere a společně oběhnou kruh. Starý král se vrátí do kruhu, nový král na trůn.

Cíl: reagovat, dodržovat pravidla, umět se chovat ke kamarádovi – schopnost podělit se, umět něco darovat nebo naopak přijmout od druhých

Zdroj: z praxe v mateřské škole

11) Mrazík

Pomůcky: žádné

Organizace: v prostoru, v herně

Popis: Jedno dítě je Mrazík. Ten honí ostatní děti. Koho se dotkne, ten zmrzne a nesmí se pohnout. Děti se zachraňují vzájemným objetím. Hru můžeme ztížit, že dětem řekneme, že když nastane velký mráz, nemohou se zachránit jen objetím či pohlazením od jednoho kamaráda. Necháme děti vymyslet druhou variantu při větším mrazu.

Cíl: utužení vztahů ve třídě (žádné dítě nesmí zůstat zmražené), uvědomění si, že pomáhat si navzájem je správné a příjemné

Zdroj: z praxe v mateřské škole

12) Škrhola

Pomůcky: klobouk

Organizace: v prostoru, v herně

Popis: Nejdříve učitelka, následně některé z dětí jsou Škrholou. Škrhola má na hlavě klobouk a obchází kruh a říká: „Chodím sem a chodím tam, co já komu udělám? Zastaví se před dítětem a řekne něco ošklivého. Například „Vašku já tě bouchnu po zádech“. Vašek se postaví a řekne: „To mi nedělej“. Škrhola odpoví: „tak ne“ a jde dál. Pak by měl říct něco hezkého. Např.: „Aničko, já tě pohladím.“ Anička mu odpoví: „To můžeš“. Anička je pohlazena a stává se Škrholou poté, co dostane klobouk.

Cíl: utužování vztahů v kolektivu, uvědomění si pravidel, nikomu se neubližuje – umět říct ne, to se mi nelíbí, to mi nedělej, naučit se vyjádřit a poznávat své emoce

Zdroj: Svobodová a kol., 2012, Do školky za zvířátka, s.129

13) Ptačí budky

Pomůcky: kruhy (ptačí budky)

Organizace: v prostoru, v herně

Popis: Každé dítě (ptáček) si stoupne do jednoho kruhu. To je váš domeček. Učitelka pustí hudbu. Děti – ptáčata poletují mezi domečky. Jakmile se hudba zastaví, každý ptáček musí najít zpět svůj domeček. Učitelka bude postupně kroužky ubírat. Na koho domeček nezbude, bude určitě smutný, že se nemá kam schovat. Ale to určitě nevádí, máme tu své kamarády a ti určitě vymyslí, jak vám pomohou, abychom se měli všichni kam schovat.

Cíl: reagovat na zvukový signál, umět pomoci kamarádovi

Zdroj: upravená verze, Svobodová a kol., 2012, Do školky za zvířátka, s.88

14) Mrazík a Sluníčko

Pomůcky: kouzelná hůlka, sluníčko

Organizace: v prostoru, v herně

Popis: Učitelka vybere jedno dítě do role Mrazíka a druhé dítě, které bude sluníčko. Mrazík chytá děti, koho se dotkne svou kouzelnou hůlkou, okamžitě zmrzne, nesmí se pohnout. Dítě, které je sluníčko, má za úkol zmrzlé dítě pohladit svými paprsky a vrátit ho zpět do hry. V průběhu hry se střídají děti v roli Mrazíka a sluníčka. Sluníčkem mohou být všechny děti, které mohou zachraňovat také obejmutím, pohlazením.

Cíl: umět pomoci kamarádovi, spolupráce, koordinace pohybu

Zdroj: z praxe v mateřské škole

15) Kompot

Pomůcky: barevné obruče a stejně barevné šátky (červené, zelené, modré, žluté, oranžové)

Organizace: v prostoru, v herně

Popis: Každé dítě si vybere jednu obruč a posadí se s ní do kruhu. Učitelka se domluví s dětmi, jaká barva znázorňuje vybrané ovoce (jahody, jablko, švestky, hrušky, pomeranč). Učitelka postupně zvedá barevné šátky. Podle této barvy se všechny děti, které mají obruč stejné barvy musí zvednout, oběhnout kruh a sednout si na obruč někoho jiného. Učitelka postupně zvedá všechny barevné šátky. Hru můžeme ztížit tím, že zvedáme šátky více barev nebo přidáme k ovoci i zeleninu a mícháme kompot se zeleninovým salátem.

Cíl: rozvoj postřehu, koordinace, spolupráce, umět uvolnit místo kamarádovi

Zdroj: Svobodová a kol., 2012, Do školky za zvířátky, s.46

16) Na medvěda

Pomůcky: žádné

Organizace: v prostoru, v herně

Popis: Děti stojí v kruhu. Jedno dítě je medvěd, stojí uprostřed kruhu. Děti chodí dokola a říkají říkanku: „Ty medvěde chlupatý, co máš kožich na paty. Rychle, rychle, utíkej, všechny si nás pochytej. Jedna, dva, tři, čtyři, pět, začni honit třeba teď!“ Děti se rozutečou a medvěd musí pochytat co nejvíce dětí. Koho se dotkne, ten zkamení. Ostatní děti ho mohou vysvobodit pohlazením, obejmutím.

Cíl: dodržovat pravidla hry, koordinace pohybu, kooperace

Zdroj: z praxe v mateřské škole

17) Slepovaná

Pomůcky: kouzelná hůlka, kouzelný klobouk

Organizace: v prostoru, v herně

Popis: Učitelka stojí uprostřed herny a říká dětem. „Já jsem kouzelník Abraxas a svou kouzelnou hůlkou vás mohu slepit, kde chci. Pustí hudbu nebo zahraje na klavír. Až přestane hudba hrát, budu čarovat. „Čáry, máry, fuk, ať se děti slepí levou rukou k sobě“. Učitelka tak slepuje děti různými částmi těla k sobě. Učitelka se snaží, aby děti hledaly způsoby slepení a oceňuje, když se slepí více dětí než dvě.

Cíl: socializace dětí, utužení kolektivu

Zde jsou i rizika. Některé děti nechtějí fyzický kontakt s ostatními. Pokud se dítěti do hry nechce, necháme ho v roli pozorovatele nebo i kouzelníka.

Zdroj: Svobodová, 2022, *Prosociální činnosti v mateřské škole*, s.108

18) Pečeme pečivo

Pomůcky: žádné

Organizace: v prostoru, v herně

Popis: Děti stojí v kruhu. Před sebou mají kamaráda, který je otočený zády a na nich začínají péci pečivo. Paní učitelka říká např.: „Nasypeme si mouky“ – sypeme prsty, „rozklepneme vejce“ – napodobují ťukáním, „osolíme“ – jemně ťukáme kamarádovi na záda, „Hnětíme těsto“ – masáž zad, „vyválíme těsto“ a děti přejíždějí po zádech a vyvalují těsto. Nakonec vložíme těsto do pece – oběma rukama pláceme jemně dítě po zádech.

Cíl: vcítit se do druhého, nesmí to bolet, osobní kontakt mezi dětmi

Zdroj: z praxe v mateřské škole

19) Muzikant – fanfrnoch

Pomůcky: žádné

Popis: Jedno dítě je muzikant, druhé dítě je fanfrnoch. Necháme děti se vzájemně domluvit, kdo co bude, jak utvoří dvojice. Dítě představující fanfrnoch je ohnuté. Druhé dítě ve dvojici (muzikant) jemně hladí kamaráda v rytmu písničky po zádech – znázorňuje hru na tento nástroj. Při hře učitelka hraje a zpívá písničku.

Cíl: odbourat ostych mezi dětmi, navázání vztahu i s jinými kamarády, posílit spolupráci, schopnost domluvat se.

Děti už začínají lépe vnímat rytmus písničky, postupně a samostatně mohou volit rytmický nástroj podle vlastního výběru – který nástroj by se ještě hodil do písničky? Posilujeme samostatné rozhodování dětí. Možnost si vyzkoušet a posoudit. Stali jsme se na chvíli muzikanty a všichni víme, jaká pravidla mezi muzikanty panují a jak se zachází s hudebními nástroji.

Zdroj: upravená verze – inspirace z praxe v mš, Kupcová a kol., 2018, *Činnosti ke svátkům a tradicím v předškolním vzdělávání*, s.101

20) Židličkovaná

Pomůcky: židle

Organizace: v herně, v prostoru

Popis: Učitelka pustí hudbu. Děti chodí v rytmu hudby okolo židle, jakmile se hudba vypne, sedne si každý na jednu židli, která je nejbližší. Na koho židle nezbude, může se rozhlédnout kolem sebe, jestli by ho některý kamarád nevzal k sobě na židličku. Ale upozorníme děti, aby to nikoho nebolelo a neublížili si.

Učitelka může dětem říci, že každý bude chodit kolem židliček v rytmu hudby. Až se hudba zastaví, mají děti za úkol tři pravidla, která musí splnit. Nesmí to bolet. Nesmí nikdo zůstat stát. A třetí pravidlo je, že žádná židlička nesmí zůstat prázdná. Necháme na dětech, aby situaci vyřešili.

Cíl: ohleduplnost, spolupráce, pocit jistoty a bezpečí

Zdroj: z praxe v mateřské škole

21) Na sochy

Pomůcky: CD přehrávač s hudbou

Organizace: v prostoru, v herně

Popis: Děti se volně pohybují po herně. Když hraje hudba, běhají, tancují. Jakmile se hudba zastaví, musí děti podle zadání udělat sochu (veselou, smutnou, uplakanou, našťvanou, sochu, co má strach). Učitelka dohlédne na to, aby děti vydržely ve štronzu. Postupně obchází děti a ptá se jich: „Proč jsi tak veselá socha? Co se stalo?“ Děti odpovídají, proč má jejich socha takovou náladu. Poté opět pustíme hudbu a hra pokračuje. Vystřídáme všechny emoce, abychom si o nich mohli společně povídat a vysvětlit dětem, pokud by jim nějaká emoce nebyla jasná.

Cíl: rozvoj pohybových, komunikačních dovedností, rozvoj fantazie, schopnost poznat základní emoce, umět o nich povídat

Zdroj: podle Evy Svobodové

22) Posílám klubíčko

Pomůcky: klubko vlny

Organizace: v kruhu, v prostoru, v herně

Popis: Ukážeme dětem klubíčko a řekneme jim, že to není obyčejné klubíčko vlny. Je to klubíčko, kde jsou zamotané nitky našeho přátelství. Já pošlu teď klubíčko třeba Aničce. Anička si klubíčko podrží, poté pošle některému z kamarádů a zůstane mezi námi nitka přátelství. Každý řekne, komu nitku posílá. Učitelka řekne: „Posílám klubíčko Aničce, protože dnes byla ráno smutná, tak jí přeji, aby byla veselá jako každé ráno.“ Kdo nechce, nemusí říkat proč klubíčko posílá, ale nezapomeňte všichni říct, komu klubíčko posíláte.

Nesmíme na nikoho zapomenout. Klubíčko posíláme dole po zemi, pod vznikající pavučinou. Učitelka připomíná, aby děti na nikoho nezapomněly, aby každý dostal nitku přátelství. Když mají všichni v ruce vlnu, můžeme si povídat o tom, co nám vzniklo. Pavučinu zvedneme nad hlavu a může nám připomínat něco jiného. Když si s ní pohrajeme, rozmotáme ji zase zpátky. Pavučinka se nám nesmí ztratit ani zamotat. Ten, kdo má v ruce klubíčko, namotává nitku a my ostatní budeme pavučinku zvedat do výšky, aby pod ní mohl projít. Až dojde ke kamarádovi, který mu klubíčko poslal, vrátí mu ho, hezky poděkuje a stoupne si na jeho místo. A kamarád může zase navíjet nit ke kamarádovi, který mu klubíčko poslal a tak dál, dokud celou pavučinu nenamotáme zpět. Hra trvá dlouho, je dobré ji hrát v menší kolektivu dětí. Děti nenutit do zdůvodňování, proč klubíčko posílají, ale ocenit ty, kteří umí říct důvod.

Cíl: kooperace, snaha o vyjádření emocí

Zdroj: Svobodová, 2022, Prosociální činnosti v mateřské škole, s.107

23) Na slunce

Pomůcky: švihadla, míče

Organizace: v prostoru, v herně

Popis: Ze švihadel vytvoříme kruh (slunce), lano natáhneme ve vzdálenosti 2 – 3 metry okolo poloviny slunce (vytvoříme z něj půlkruh). Děti se rozdělí do dvojic. První z dvojice se postaví do kruhu (slunce), druhé se postaví za čáru z lana. Děti si budou ve dvojicích házet míč. Každá úspěšná výměna míče mezi dětmi představuje jeden „paprsek“. Dopředu si stanovíme, kolik má mít slunce paprsků. Děti si počítají podařené výměny (paprsky). Dvojice, která dosáhne stanovený počet přehozů se posadí za čáru.

Cíl: domluvit se mezi sebou, předmatematické dovednosti

Zdroj: z praxe v mateřské škole

24) Baba kulhavá

Pomůcky: žádné

Organizace: v prostoru, v herně

Popis: Kdo má „babu“ drží si rukou místa na těle tam, kam ho plácla „baba“ a honí ostatní děti. „Baba“ se předá dotknutím se druhého. Předáním „baby“ končí povinnost držet si své dotknuté místo a nová „baba“ pokračuje stejným způsobem ve hře.

Cíl: uvědomění si svého těla, orientace v prostoru, ohleduplnost, nesmí to bolet

Zdroj: podle Evy Svobodové

25) Labada

Pomůcky: žádné

Organizace: v prostoru, v herně

Popis: Učitelka vysvětlí dětem, že tanec labada není vůbec složitý. Zatančit si ho mohou všichni, pokud jsou tu dobří kamarádi. U takového tance platí totiž jedno důležité pravidlo. Nikoho to nesmí bolet. Děti stojí v kruhu, drží se za ruce a jdou křížením pravé nohy přes levou při první sloce. Při jejím opakování jdeme křížením levé nohy přes pravou na druhou stranu doprava.

*Tancujeme labada, labada, labada,
tancujeme labada, laba, laba, da.*

Opakujeme na druhou stranu.

Poté se učitelka zeptá, za co jsme se drželi. Ruce, byly? Děti odpoví, že byly. Zeptá se dále. Ramena byla? Nebyla. Chytneme se za ramena a zpíváme znovu.

Učitelka vyjmenuje všechny části těla jednu po druhé, za které se už děti držely. Můžeme si vymyslet cokoliv. Lze se držet za malíčky, vlasy, bradu, kolena, uši, ale vždy platí pravidlo, že to nesmí bolet.

Rizikem může být, že někdo bude říkat, že ho to bolí. Musíme hru zastavit a problém nejdříve vyřešit. Můžeme se domluvit, že pokud někdo řekne au, to bolí, hra se zastaví a nebude se hrát.

Cíl: dodržovat pravidla – nesmí to bolet, pojmenování částí těla

Zdroj: Svobodová, 2022, Prosociální činnosti v předškolním vzdělávání, s.115

26) Na vlaky

Pomůcky: přehrávač s hudbou

Organizace: v prostoru, v herně

Popis: Rozdělíme děti do několika skupin. Děti se seřadí ve skupinách do zástupů. Pustíme hudbu, zástupy se pohybují po třídě. Ten, kdo je v čele zástupu vede ostatní a dává pozor, aby nevznikla srážka s jiným zástupem. Když učitelka hudbu vypne, je to pro děti znamení, že se zástup zastaví. Děti rozkročí nohy a ten, kdo je v zástupu poslední, podleze mezi nohama před první dítě. V tu chvíli se stává vedoucím zástupu. Hru opakujeme do doby, než se ve vedoucí roli vystřídají všechny děti.

Cíl: rozvoj koordinace pohybu, rozvoj schopnosti být vedoucím skupiny, vyhnout se překážce

Zdroj: z praxe v mateřské škole

27) Kresba jednou tužkou

Pomůcky: Papír, pastelky, tužky

Organizace: u stolečku, ve třídě

Popis: Děti sedí u stolečků. Vytvoří dvojice s kamarádem. Rozdáme do každé dvojice pouze jeden papír. Společně se domluví na 4 pastelkách. Každý bude mít 2 pastelky nebo pastelku a tužku. Musíme děti upozornit, že obrázek, který budou kreslit je jejich společné dílo. Učitelka zpívá písničku ke zvolenému tématu. Začíná kreslit první dítě ze dvojice. Po odzpívání části písničky učitelka upozorní děti, že je čas na výměnu a kreslí druhé dítě. Děti se vyměňují, než je obrázek hotový.

Cíl: rozvoj jemné motoriky, rozvoj představivosti, rozvoj spolupráce, schopnost domluvit se s druhým

Zdroj: Svobodová, 2022, Prosociální činnosti v předškolním vzdělávání, s.112

28) Jaro běží kolem kopce

Pomůcky: žádné

Organizace: v prostoru, v herně

Popis: Ve stoje utvoříme kruh. Vybereme jednoho hráče, který bude představovat jaro. Druhý hráč se ho bude snažit dohonit. Tito dva hráči jsou vně kruhu. Na znamení učitelky dítě v roli jara začíná před honičem po obvodu kruhu utíkat. Po oběhnutí jednoho kruhu se dítě v roli jara zachraňuje tím, že si stoupne před nějaké dítě, které stojí v kruhu. V tuto chvíli se role obrací. Ten, kdo v předešlém kole honil, se stává jarem a nový hráč ho honí. Takto se hra opakuje, dokud se nevystřídají všichni hráči.

Cíl: rozvoj postřehu, koordinace, pohybu, rychlosti, rozvoj kooperace, umět někoho ochránit

Zdroj: z praxe v mateřské škole

29) Na zvířátka

Pomůcky: obrázky zvířátek

Organizace: v prostoru, v herně

Popis: Děti si najdou libovolné místo na koberci v herně. Každý dostane obrázek zvířátka (dospělé nebo mládě). Děti mají za úkol utvořit dvojice zvířátek (např. kráva – tele, pes – štěně, kočka – kotě, ovce – jehně, koza – kůzle, prase – sele, kůň – hříbě). Na výzvu děti začnou hledat svého kamaráda, pouze pomocí zvuků daného zvířete. Jakmile se

najdou, postaví se vedle sebe a čekají na ostatní kamarády. Podle obrázků pak zkontrolujeme, zda jsou dvojice správné a řekneme si, jak se mláďata nazývají. Hra se může opakovat několikrát, obměňovat kartičky se zvířátky nebo obrázek ztvárnit pantomimou.

Cíl: rozvoj sluchového vnímání, rozvoj představivosti, paměti, postřehu, rozvoj sounáležitosti, kooperace ve skupině

Zdroj: z praxe v mateřské škole

30) Na hospodáře a slepičky

Pomůcky: žádné

Organizace: v prostoru, v herně

Popis: Nejdříve děti říkají básničku. Učitelka a poté některé z dětí je hospodář, ostatní děti představují slepičky, které jsou v kurníku. Hospodář uhrabává záhony, pak odejde a slepičky na to čekají. Vběhnou do zahrádky a hrabou. Nastává honička. Hospodář chytá slepičky a zahání je ke kurníku (na určené místo).

Cíl: dodržovat pravidla hry, kooperace, ohleduplnost

Rizika: Při této hře dbáme na bezpečnost, nesmíme se zranit. Musíme si s dětmi zopakovat pravidla, nesmí to bolet.

Báseň ke hře:

Kvá, kvá, kvačice,

černá slepice.

Pučte kmottře brány

Ať rozženem vrány

Pučte kmotře čepice

Ať rozženem slepice

Pučte kmotře zrníčka

Ať zasejem políčka.

Zdroj: z praxe v mateřské škole

6.3 Realizace her

11.12.2023

První hru v mateřské škole jsem realizovala 11. 12. 2023. Hra nese název „Čertí ocásky“. Některé děti tuto hru již znaly. Ale pravidla hry jsem dětem vysvětlila.

Motivace: „Děti, blíží se Vánoce, je advent, vy si o Vánocích povídáte. Těšíte se na Vánoce? Ale před Vánoci k nám nejdříve chodí „Mikuláš, anděl a čert“. Už jste je měli ve školce? Já jsem si dnes pro Vás připravila hru „Čertí ocásky“. Vysvětlíme si pravidla hry. Rozdám každému stužky a budeme hrát.

Děti si hru zahrály dle popisu. Poté ale měly připomínku a nechtěly jen plnit úkol za vytažený čertí ocásek. Když dítě chytlo některého čertíka, zeptalo se: „Prosím, půjčíš mi ocásek? Já budu čertík.“ Dítě mu ocásek předalo a stalo se chytačem ostatních čertíků.

Po skončení hry jsem si s dětmi sedla do kruhu a poslala kamínek „Povídálek“. Kdo kamínek držel, mohl říct, co se mu na hře líbilo, nelíbilo, co by dělal jinak.

Děti hodnotily hru pozitivně. Jejich přerušení mě překvapilo, ale pozitivně, protože si hru upravily a ukázaly na této hře, že umí spolupracovat a pomáhat si. To bylo cílem této hry.

13.12.2023

Druhé setkání bylo 13.12. 2023. Připravila jsem si pro děti hru s názvem „Na čertíky a Lucifera“. Vysvětlila jsem dětem pravidla hry. Děti byly zpočátku natěšené. Zvolily si mezi sebou Lucifera. Lucifer tedy mohl začít honit malé čertíky. Po chvíli chytání přibývalo Luciferovi víc a víc pomocníků.

Hodnocení hry proběhlo opět s kamínkem v diskusním kruhu. Děti hru hodnotily kladně, ale pro mě jako pozorovatele byla hra po chvíli nepřehledná, kdo je ještě čertík a kdo už pomáhá Luciferovi. Děti se zpočátku držely za ruce, ale čím více jich přibývalo, tím větší byl ve třídě chaos. Děti se za ruce později nedržely, neprosily čertíky o ocásek. Pro pozorovatele nebylo rozeznatelné, kdo je Lucifer a kdo čert. S paní učitelkou jsme se shodly, že příště ihned Lucifera označím a musí se držet za ruce s ostatními nebo označit

i ostatní. Což jsem pak i následně vyzkoušela. Nebo je vhodné hrát hru v menším počtu dětí.

18.12.2023

Další setkání se uskutečnilo 18.12.2023. Pro toto setkání jsem zvolila hru „Na kometu“

Motivace: Protože už se nám blíží Vánoce, zahrajeme si další vánoční hru. Těšíte se na Vánoce? Jak budete trávit vánoční svátky? Máte všichni napsané dopisy Ježíškovi? Byli jste se s rodiči podívat na nějaký betlém?

Děti se pohybují volně po předem vyhraněném prostoru. S dětmi jsme si řekli pravidla – bezpečnost pohybu, nesmí to bolet. Nejdříve jsem začala hru já. Mám na hlavě korunu a chytám ostatní děti – hvězdičky. Koho chytanu, udělá kometě ocásek, chytí se prvního za ruku a pomáhá chytat ostatní děti. Když si děti hru zahrály, určila jsem vícero komet, které chytají ostatní hvězdy na obloze. Po zastavení hry jsme spočítali s dětmi, která kometa má více hvězdiček.

Hodnocení dětí proběhlo dnes jen formou palce, protože se děti připravovaly na vánoční vystoupení pro rodiče. Všem dětem se hra líbila, všechny palce byly zvednuté nahoru.

Já hru hodnotím také kladně, děti byly při této hře k sobě ohleduplné a nikdo se při hře, kdy bylo více komet, nezranil.

20.12.2023

Poslední setkání před vánočními svátky jsem zvolila jiný druh hry. Chtěla jsem se dozvědět, jak umí děti vyjadřovat své pocity, emoce. Vybrala jsem hru „Náladoměr“. Děti se nejprve trochu ostýchaly, musela jsem i dohlížet, aby se snažily mít zavřené oči a výsledek nebyl ovlivněn ostatními kamarády.

Hodnocení hry proběhlo opět s kamínkem. Některé děti hodnotily hru záporně a nelíbila se jim, protože se bály vyjádřit svoje emoce, nechtěly říct důvod, proč mají takovou náladu. Jiné děti se chtěly podělit o své pocity. Ptala jsem se dětí, jak se cítily se

zavřenýma očima, bylo jim to příjemné? Co cítily, když oči otevřely a rozhlédly se po třídě? Většina dětí se cítila dobře, bylo jim to příjemné, jiné se zpočátku trochu ostýchaly, ale nakonec mi řekly, že by si hru rády zahrály znovu. Děti byly zvědavé na ostatní po otevření očí. Zajímalo je, jak budou ukazovat ostatní kamarádi. Děti hru neznaly, ani paní učitelka. Paní učitelka si bude hru zařazovat během roku na začátku týdne nebo na konci pro zlepšení komunikace mezi dětmi a učitelkou a navození atmosféry a dalších navazujících činností.

Po této hře jsem se dětmi rozloučila a popřála jim hezké vánoční svátky a slíbila, že po prázdninách přinesu další hru. Děti mě ale nechtěly pustit, předvedly mi své vystoupení pro rodiče a poté jsem si s nimi zahrála předchozí předvánoční hry.

3.1.2024

Na první setkání v novém roce jsem si pro děti připravila hru „Král sedí na trůnu“.

Motivace: Každý si rád vyzkouší, jaké to je být králem nebo královnou a sedět na královském trůnu. My si to v této hře vyzkoušíme.

Děti si určily, kdo bude král na trůnu. Král si sedl a ostatní říkaly. „Král sedí na trůně v papírové koruně. Králi, králi, ty jsi už starý pán, a tak končí tvoje kralování. Sundej prosím korunu a sesedni ze trůnu.“ Po doříkání říkanky: po jejím dokončení král sundá korunu a předá ji druhému dítěti, které si vybere nebo které ho poprosí o předání „vlády“. Oběhl s novým králem kolem ostatních dětí – poddaných, pozdravili je a nový král se posadil na trůn.

S dětmi jsem pro srovnání hrála i druhou variantu, která není prosociální. Musely korunu králi sundat potajmu a pak následovalo plnění úkolu, který král vymyslel.

Po ukončení hry, si děti opět sedly do kruhu s kamínkem „Povídálkem“. Ptala jsem se dětí, jak se cítily na trůnu jako králové a královny. Jak se cítily, když prosily krále o korunu, a když samy seděly na trůnu. Všechny děti hodnotily hru velmi kladně. Dokonce i děti ostýchavější říkaly, že se cítily důležitě, když seděly na trůnu. Hodně dětí ale říkalo, že se cítily špatně při druhé variantě, když o korunu nepoprosily, když musely králi nebo královně korunu sundat. „Cítily jsme jako když bychom musely něco ukrást. A když jsme plnily úkol, bylo to jako trest.“ Některé děti nechtěly korunu sebrat. Raději se vrátily

k první variantě a zeptaly se, zda jim korunu král nebo královna vydá. Tohle přemýšlení dětí mě velmi potěšilo i paní učitelku, která hru pozorovala. Myslím, že tohle uvažování dětí je velmi dobrým krokem ke splnění cílů projektu, a především dobrým krokem k lepšímu chování dětí.

8.1.2024

Na další setkání jsem zvolila hru „Mrazík“, kterou všechny děti velmi dobře znají, ale já se budu snažit změnit trochu pravidla, aby splnila prosociální chování, jak jsme si dopředu řekli.

Motivace: Protože máme venku opravdu zimu a velký mráz, který jsme dlouho neměli, zahrajeme si na mrazíky. Máte zimu rádi? Co děláte, když je venku velký mráz? Bruslíte? My se teď společně zahřejeme hrou, ale musíme se vyhýbat mrazu, aby nám nebyla zima.

Hra se všem dětem líbila. Děti byly zvyklé ze hry po dotknutí Mrazíka vypadávat. To jsme se snažili společně změnit. Děti zvolily, kdo bude „Mrazík“. Poté si vymyslely, jak se budou zachraňovat. Nejprve se zachraňovaly pohlazením, poté jsem řekla, že pohlazení nestačí, protože mráz je větší jako venku. Vymysleli jsme společně obejmutí kamaráda. Další varianty, které děti vymyslely: podlezení, plácnutí ruky, obejmutí dvěma kamarády – vytvoření brány nad zmraženým kamarádem. Při této hře se všechny děti vystřídaly. Během hodnocení mě zajímalo především, jak se děti cítily v roli zmraženého, v roli „Mrazíka“, v roli záchranáře. Všem dětem se hra líbila. Děti se hodně shodovaly na tom, že v roli „Mrazíka“ to bylo super. Bavilo je chytat ostatní děti. Při hře bylo vidět, že jsou zvyklé dávat pozor, dodržovaly pravidla, především pravidlo nesmí to bolet. Pokud byly děti chyceny „Mrazíkem“, připadaly si chvíli odstrčené, protože musely čekat, zda si jich někdo všimne a zachrání, zvláště když nestačilo zachránit jen dotykem. Některé děti říkaly, že jim nebylo příjemné, když je zachraňovaly děti obejmutím. To se týkalo dětí, u kterých jsem vyznívala, že jim vadí kontakt s vícero dětmi nebo s dětmi, se kterými nejsou „úplně“ kamarádi. Ale byla jsem ráda, že to při hře zvládly, i když věděly, že mohou kdykoliv říct, že jim to není příjemné a nikdo je do hry nutit nebude. Všem dětem se líbila role záchranáře, mohly pomoci kamarádům, když bylo potřeba. Některé děti ale

nechtěly zachraňovat obejmutím ani po změně pravidel. To se týkalo dětí „méně“ kontaktních, které ve třídě také jsou. Ale snažily se i tak kamarády zachránit před velkým „Mrazíkem. Celkově ale tuto hru hodnotily velmi pozitivně.

10.1.2024

Dnes jsem dětem přinesla hru „Škrhola“.

Motivace: Stalo se vám někdy, že vám někdo udělal něco, co se vám nelíbilo? Co se vám líbí a co ne? To si teď zahrajeme. Máme tady kamaráda Škrholu, to je popleta, neví, co se dětem líbí a co ne.

Musela jsem dětem hru nejprve vysvětlit, protože tuto hru nikdo z nich neznal. Následně jsem hru jako „Škrhola“ začala nejdříve já, aby děti lépe pochopily pravidla hry. Poté se role „Škrholy“ ujaly děti. Předala jsem klobouk a hra pokračovala. Děti si zpočátku vymýšlely věci, u kterých říkaly ne, to mi nedělej. Někdy ostatní děti říkaly například při bouchání po zádech nebo kopnutí do nohy, jo to mu udělej. Hru jsem v ten moment zastavila a ptala se dětí, zda by se jim líbilo, aby jim toto „Škrhola“ provedl. Děti tuto hru braly zpočátku jako srandu a škodolibě si chtěly navzájem ubližovat a sledovat, jak je ostatním ubližováno. Po zastavení hry a vysvětlení našich pravidel hru braly vážně a všichni uměli říct: „ne, to mi nedělej i ano, to mi udělej“ „to se mi líbí“, to se mi nelíbí“.

Líbilo se mi, že při hodnocení se děti snažily vyjádřit svoje emoce. Říkaly, co se jim líbilo – pohlazení, poškrabání na zádech, obejmutí, plácnutí přátelské, podrbání ve vlasech, polechtání na břichu. Co se jim nelíbilo, co jim vadilo, co si nepřejí a nechtějí, aby jim někdo dělal – bouchnutí do zad, škrábnutí, štípnutí, kousnutí, šlápnutí na nohu, plesknutí přes ruce, zatahání za vlasy, zatahání za ucho, rýpnutí do oka, sundání bačkory. Ale bylo vidět, že se dětem mnohem snadněji vymýšlely věci, které nechtěly, aby jim někdo dělal. Pěkných věcí vymyslely zpočátku velmi málo. Musela jsem děti trochu navést. Děti, kterým nebyly příjemné některé doteky, ani ty milé, nechtěly hru zpočátku hrát. Ale později se přidaly a některé příjemné emoce a pohlazení zvládly jako ostatní děti.

15.1.2024

Při tomto setkání jsem si připravila hru „Mrazík a sluníčko“. Děti mě na předchozím setkání prosily o hru „Na mrazíka“. Dětem jsem slíbila, že hru vylepším a zahrajeme si ji trochu jinak.

Motivace: Venku už se pomalu blíží jaro, ale zima má stále sílu a brání jaru, aby přišlo k nám. Sluníčko už občas hřeje a má sílu před mrazem.

Děti si určily, kdo bude ve hře „Mrazík“, ten dostal „berlu mrazilku“. Dítě, které bylo ve hře „sluníčko“ dostalo plyšové sluníčko, které máme ve školce. Mrazík měl za úkol pohladit děti svou mrazivou hůlkou. Děti, které byly zmražené, musely ihned zastavit, nemohly se pohnout – „štronzo“, musely počkat, než je sluníčko pohladí svými paprsky, pak se mohly vrátit zpět do hry. V dalších kolech mělo sluníčko za úkol vymyslet jinou záchranu než jen pohlázení. Záchrana dětí od mrazu bylo obejmutí, podlezení, utvoření střechy, plácnutí. Při hře jsem se snažila o prostřídání všech dětí, dle situace, jak děti měly o hru zájem.

Hodnocení probíhalo v diskusním kruhu. Děti hru ohodnotily „bezva, super hra, nejlepší“. Hra se všem líbila. Dnes hodnotily hru i svoje pocity jako příjemné i děti, které jsou méně kontaktní a děti, které se málo do her více aktivně zapojují. Z toho usuzuji, že hra děti zajímala a splnila svou prosociálnost. Děti při hře krásně spolupracovaly, upozorňovaly dítě „sluníčko“, že jsou zmražené. Dokonce i ostatní děti, které se snažily vyhnout „Mrazíkovi“, zvládaly sledovat hru a říkat, kdo stojí „štronzo“.

17.1.2024

Na tento den jsem si pro děti připravila hru „Ptačí budky“. Hra se krásně pojí s tématem – Zvířátka v zimě, které děti mají celý týden ve školce.

Motivace: Zahrajeme si na ptáčky. Každý ptáček je v zimě schovaný ve svém hnízdě. Z hnízda vylétá na pole, kde hledá něco k jídlu.

Pokud děti slyší hudbu, vylétnou z hnízda ven. Pokud hudba nehraje, musí se ptáčci schovat do hnízda. Hnízda nám ale ubývají a na všechny ptáčky hnízda nezbudou. Na

koho hnízdo nezbude, může požádat o pomoc svého kamaráda, zda ho pustí do svého hnízda. Hru hrajeme, dokud mají děti v obručích dostatek místa.

Během hodnocení jsem se od dětí dozvěděla, že hru znají, ale paní učitelka jim obruče sbírá a děti vypadávají ze hry. Ptala jsem se dětí, při které hře a proč se cítily lépe. Při hře, kdy vypadávají ze hry, nebo kdy požádají kamaráda o pomoc a mohou se účastnit hry až do konce a nemusí sedět stranou a být po zbytek hry jen pozorovatelem. Jen 3 děti odpověděly, že se jim líbila více hra soutěživá, protože pak by mohly vyhrát nebo když nechtějí běhat, vypadnou a mohou odpočívat. Ostatním dětem se líbila moje varianta hry, protože si hru mohly užít až do konce.

Děti během hry pochopily, že pokud něco potřebují, je dobré se zeptat a požádat kamaráda o pomoc a také naopak poskytnout kamarádovi pomoc, pokud on potřebuje.

22.1.2024

V tomto setkání jsem dětem přinesla hru „Kompot“.

Motivace: Děti, máte rádi kompot? Jaký máte nejraději? Umí vaše maminka uvařit kompot z ovoce? Víte, ze kterého ovoce se kompot může dělat?

Dnes jsem se při hodnocení dětí ptala na různé otázky. Děti opět hodnotily celkovou hru palcem nahoru nebo dolů. Poté se mohly vyjádřit s naším kamínkem „Povídálkem“. Komu se hra líbila? Proč se vám hra nelíbila? Neměli jste problém při výměně místa s kamarádem? Hra se dětem více líbila, než nelíbila. Děti, kterým se hra nelíbila, uvedly jako důvod, že dnes se jim nechtělo běhat. Ostatní děti v hodnocení říkaly, že se jim hra líbila právě tehdy, když byla vybraná jejich barva. „Když jste nás vybrala a my jsme běhali, bylo to super.“ Všechny děti uvedly, že na výměnu místa s kamarádem se vždy domluvily. Nikdo neměl s výměnou problém. Všichni měli po výměně své nové místo.

Při hře je důležité nezapomenout prostřídat všechny barvy. Je také dobré nejprve zvednout šátek a říct barvu nahlas. Poté můžeme slovní oznámení vynechat, děti musí více zpozornit.

24.1.2024

Na další setkání jsem si pro děti připravila hru „Slepovaná“.

Motivace: Děti, víte, co mám dnes na sobě? Kouzelný plášť, hůlku a klobouk. A proč? Protože jsem kouzelník Abraxas a mohu vás na jedno mé mávnutí kouzelnou hůlkou slepit k sobě, jak budu chtít. Až vyslovím zaklínadlo, slepíte se k sobě. „Čáry, máry, fuk, slepte se k sobě levou rukou. Čáry, máry, fuk, slepte se k sobě pravým lýtkem a pravým uchem.

Na hodnocení jsem se dnes dětí ptala, jak se cítily k sobě slepené. Pochválila jsem je, když se jim povedlo slepit se s více dětmi. Na slepené ruce se slepily všechny děti ve třídě dohromady. To mě velmi potěšilo, byli všichni společně dohromady. Dětem se hra líbila, hodnotily ji jako super hru. Kromě 2 dětí, které nemají rády takový blízký kontakt. Snažily se při lehčích slepovaných, ruce, nohy, ale při slepení více kontaktní (př. ucha, brady, tváře, vlasů) se nechtěly zapojit. Tyto děti byly v roli kouzelníka a pozorovatele. Děti, kterým se hra líbila, říkaly, že to byla sranda se s někým přilepit nějakou částí těla, které si zároveň procvičily. Ptala jsem se dětí, zda by se jim líbilo být s někým přilepený déle než při hře. Říkaly, že ne, protože by nemohly jít odpoledne kam by chtěly a musely by se mezi sebou domluvit a maminka by měla doma víc dětí najednou. Celkově hru hodnotím kladně, nevznikly žádné potíže v průběhu hry. Děti mezi sebou spolupracovaly, pomáhaly si navzájem, a dokonce se jim podařilo slepit se s více dětmi najednou bez toho, aniž bych musela do hry zasahovat. Nedržely se hry jen ve dvojicích nebo v menších skupinkách, to mě velmi potěšilo.

29.1.2024

Na dnešní den jsem zvolila hru „Na sochy“.

Motivace: Viděli jste někdy sochu? Jak taková socha vypadá a co dělá? Jak se tvářila? Byla veselá nebo naopak smutná?

Hodnocení proběhlo opět v diskusním kruhu s kamínkem. Při dnešním hodnocení jsem se dětí ptala, zda se jim hra líbila a proč. Dnes všechny děti řekly, že se jim hra líbila a že si chtějí hru zahrát příště znovu. Dvě děti se hry nejprve nezúčastnily, pouze hru pozorovaly. Později se do hry přidaly. Dětem se na hře líbilo, že mohly pokaždé udělat

jinou sochu a mohly ji představit podle své fantazie. Během hodnocení mi děti říkaly, že se jim při hře líbilo, že mohly předvést své emoce a v hodnocení je mohly ostatním sdělit.

Myslím, že tuto hru si děti užily. Všichni dostaly prostor a mohly využít svou fantazii ke ztvárnění sochy. Když jsem se dětí ptala, proč má tato socha takovou náladu, bylo poznat, že děti vychází z vlastních zkušeností. Odpovídaly i podle toho, co se jim nelíbí, když jim kamarád ve školce dělá nebo co se jim naopak líbí, kdy jsou rádi. Děti, které si slovo v komunikačním kruhu nechtěly vzít, nikdo nenutil. Mohly naše rozhovory pouze pozorovat.

31.1.2024

Pro dnešek jsem si připravila hru „Pečeme pečivo“.

Motivace: Děti, víte, co je masopust? Víte, že se pečou koláče a vaří se další jiné dobroty?

My si společně ty koláče upečeme navzájem, abychom byli na masopust připraveni.

Vysvětlila jsem dětem pravidla hry. Děti utvořily dvojice. Nejprve jeden z dvojice je pekař, druhý mu nastaví záda. Poté se děti vystřídaly, aby si mohl každý pečení vyzkoušet. Já jsem dětem říkala postup pečení a nechala jsem na dětech, jak to udělají. Když si děti nevěděly rady, sledovaly děti mě. Řekla jsem dětem, že nesmíme zapomenout na pravidlo – nesmí to bolet.

Při hodnocení jsem si s dětmi sedla s kamínkem „Povídálkem“ a každý se mohl vyjádřit. Děti takové cvičení nikdy s paní učitelkou nedělaly. Všichni říkali, že to bylo super. Dětem se masáž líbila, užily si to. Dokonce i děti, které nejsou moc kontaktní hru hodnotily jako „super hra“. Při hodnocení zmiňovaly, že bylo fajn vyzkoušet si na druhém pečení. Ale všem se líbilo, když nastavily záda kamarádovi. Děti se navzájem vcítily do druhého.

12.2.2024

Na dnešní setkání jsem si připravila hru „Židličkováná“.

Motivace: Zítra máte ve školce karneval. Na karnevalech a oslavách se často hraje hra „židličkováná“. Vy hru určitě všichni znáte, ale my si ji zahrajeme trochu jinak. Seznámila jsem děti s pravidly. „Musíte myslet v průběhu hry na 3 pravidla – nesmí to bolet, nikdo nesmí zůstat stát a poslední pravidlo je, že žádná židlička nezůstane prázdná. A jsem zvědavá, jak situaci vyřešíte.“ „Zapnu hudbu, budete tancovat v prostoru herny, jakmile se hudba zastaví, vy si najdete každý židličku. Vzpomeňte si na naše pravidla. Nikdo si nesmí ublížit.“

Hodnocení jsme dnes uskutečnily v diskusním kruhu s kamínkem jako vždy. Zajímalo mě, jestli se dětem líbila hra s novými pravidly nebo ta s vypadáváním, kterou všichni znají. Všichni řekli, že hra s vypadnutím je dobrá, ale více se jim líbila naše dnešní hra. Všichni si mohli zahrát až do konce. Nikdo se nemusel nudit na lavičce stranou a být jen pozorovatelem. Děti vyřešily i problém, který se naskytl během hry. Když ubyly židličky, vzaly kamaráda k sobě a splnily pravidlo – nikdo nezůstal stát. Vždy si děti poradily a hru si užily. Ptala jsem se, jak se cítily, když seděly na židličce a pro kamaráda židlička nezůstala. Děti mi říkaly, že hned mu chtěly pomoci a vzít ho k sobě, aby nezůstal ostrčený. Nikomu by se nelíbilo, aby byl ostrčený ze hry. Takto splnily cíl hry a hru si užily. Hru jsem s dětmi hrála opakovaně, než nás zastavila paní učitelka, která měla pro děti další program.

14.2.2024

Dnes jsem si pro děti připravila hru „Místo u srdíčka“.

Motivace: Děti víte, co je dnes za den a jaký je dnes svátek? Máme svátek sv. Valentýna. Paní učitelka vám o Valentýnu už říkala. My si dnes zahrajeme hru, která je s tím tak trochu spojená. Na sv. Valentýna můžeme říct, koho máme rádi, potěšit ho nějakým dárkem, ale také slovem.

Dětem jsem hru předvedla, aby věděli, jak začít. „Místo u mého srdíčka je volné a přála bych si, aby si sem sedl Sebík, protože ráno potěšil Amálku, když byla smutná a rozveselil ji. Místo u mého srdíčka je volné a přála bych si, aby si sem sedl Nicolásek,

protože v šatně pomohl Adélce se zavázáním tkaniček.“ Děti zpočátku vymýšleli spíše věcné důvody (má hezké šaty, líbí se mi, jaké má korále). Později při hře některé děti zvládly vymyslet, že pomohl kamarádovi s postavením hradu nebo dokončením nějakého úkolu, protože mu chci zlepšit dnešní den, zastal jsem se ho při hádce s druhým. Líbilo se mi, že děti nevymýšlejí jen věcné důvody.

U hodnocení jsem si s dětmi povídala, jak se cítily, když si k sobě pozvaly kamaráda. Jak se cítily, když si stejného kamaráda vzal k sobě někdo jiný. Nebo když oni museli od kamaráda odejít, protože si je zavolal další kamarád. Děti zpočátku nevěděly, co mají říct, spíše se jim dnes nechtělo mluvit o svých emocích. Později se rozmluvily a říkaly, že bylo příjemné kamaráda potěšit a říct mu, proč ho chci vedle sebe. Některým dětem se nelíbilo, když musely od svého kamaráda odejít, i když si toho kamaráda zavolal k sobě někdo jiný. Ptala jsem se jich, jestli jim přišlo těžké, když musely uvést důvod, proč si kamaráda k sobě volají. Hodně dětí říkalo, že vymyslet důvod pro ně bylo složité. To bylo i patrné při hře, trvalo jim delší čas, než důvod vymyslely. Nakonec si ale všechny děti poradily a důvod řekly nahlas před ostatními. Hru hodnotím kladně, děti ukázaly, že na sebe umí být hodné, ohleduplné, umí se ozvat v případě konfliktu a zastat se druhých.

19.2.2024

Dnes jsem si připravila hru „Baba kulhavá“.

Motivace: Děti se mě zeptaly po mém příchodu: „Paní učitelko, co se Vám stalo? Vy kulháte a proč máte ovázanou ruku a držíte si koleno? Protože mě honila cestou do školky „Baba kulhavá“ a tam se dotkla“. Chcete si se mnou zahrát hru? Pravidla hry jsem dětem vysvětlila. Zmínila jsem s dětmi také naše třídní pravidla, jen pro připomenutí. A honička mohla začít.

Po ukončení hry jsem si s dětmi opět sedla do diskusního kruhu a společně jsme hru zhodnotili. Jak se Vám hra líbila? Jak jste se cítili při chytání „babou kulhavou“? Vadilo vám, když se „baba kulhavá“ dotknula jinam než na ruku? Jak se vám hrálo, když jste si museli držet „bolavé“ místo a snažit se předat „babu“.

Děti hru hodnotily jako velmi srandovní. Během hry se spíše soustředily na to, kam se plácnou a jak ten druhý potom bude předávat „babu“ s držením se na různých částech

těla. Snažily se plácnout nejen do nohy či ruky, ale vybíraly koleno, záda, ruku, loket, hlavu, vlasy, prsty na rukách i nohách. Spíše jim přišlo veselé to plácání, a proto se vždy zastavily a nechaly se od „baby kulhavé“ plácnout a pak teprve hra opět pokračovala. Děti hodnotily pozitivně i fakt, že se při hře vystřídaly úplně všichni. To byla ale jejich zásluha. Protože když jsem chtěla hru pozastavit, děti se zeptaly, kdo ještě nebyl „baba kulhavá“ a prostřídaly se všichni i vícekrát. Hra se jim líbila, všichni hodnotily palcem nahoru. Hodně dětí říkalo, že hra byla „nejvíc srandovní“. Hlavně když musely chytat a držet se přitom za část těla, u toho spíše poskakovaly, pokulhávaly. Všem se chytání líbilo. Nikdo z dětí neměl ke hře žádnou negativní připomínku. Hra byla dle zmínky dětí zatím „nejvíc srandovní“. Děti si chycení a předání „baby kulhavé“ velmi užívaly. Každý si i samotné předání „baby“ užíval. Na dětech bylo vidět, že je jim hra příjemná a kontakt s dětmi nikomu nevadí. Při hře se nikdo nezranil, děti byly opatrné. Děti mi říkaly, že by chtěly hru příště znovu. Paní učitelka si hru poznamenala a bude ji s dětmi hrát.

21.2.2024

Na dnešní návštěvu jsem zvolila hru „Posílám klubíčko“.

Motivace: „Děti dnes jsem vám přinesla klubíčko vlny. Ale není to obyčejné klubíčko. V klubíčku je zamotané naše přátelství. Pomůžete mi je rozmotat?“

Hru jsem začala, aby děti věděly, jak si klubíčko posílat. „Posílám klubíčko Simonce, protože se na mě od rána směje, tak si navzájem popřejeme krásný den, ať jsme každé ráno veselé.“ Nyní máme mezi sebou nitku přátelství. Až klubíčko rozmotáme, zkusíme je namotat zase zpět.

Simonka si klubíčko vezme a pošle jej dalšímu z kamarádů. Může říct i důvod, proč klubíčko posílá. Komu se ale důvod říkat nechce, nemusí. Vždy musí říct ale jméno, pak teprve klubíčko poslat. Po rozmotání všech nitek nám vznikla zajímavá pavučinka. Zvedneme ji nad hlavu, ať se na ni všichni podíváme. „Co vám naše pavučinka připomíná? Trochu si s pavučinou pohrajeme a potom ji zkusíme namotat zpátky. Ten, kdo namotává nitku dojde ke kamarádovi, který mu předtím nitku poslal, hezky mu poděkuje, stoupne si na jeho místo. Postupně se tak vystřídáme všichni, než namotáme celé klubko.“

Při hodnocení mě zajímalo, jestli bylo pro děti těžké vymyslet důvod, proč posílají kamarádovi nitku? Děti hodně zmiňovaly důvody jako: pomohl mi v šatně, byl ráno smutný, nechtělo se mu do školky, pomohl mi při výtvarce nebo postavil se mnou veliký hrad. Některé děti důvod říct nechtěly, ale hodně dětí se snažilo důvod vymyslet i když to bylo pro ně těžké. Všechny jsem je pochválila. Vadilo vám, když někdo poslal klubíčko kamarádovi, kterému jste chtěly poslat klubíčko vy? Bylo vám příjemné, když vám někdo poslal nitku přátelství? Některé děti zmiňovaly v hodnocení, že chtěly danému kamarádovi poslat nitku samy a vadilo jim to. Chtěly potěšit někoho jiného a nejspíš to měly i připravené. Když ale dostaly nitku přátelství, všichni byli spokojení. Hra se všem dětem líbila. Výhodou při hraní této hry bylo menší počet dětí.

26.2.2024

Na setkání jsem zvolila hru „Na zvířátka“.

Motivace: Děti, chcete si zahrát na zvířátka? Každý z vás dostane do ruky obrázek zvířátka, buď maminku nebo mládě. Zatím si to nechte pro sebe jako tajemství. Nikomu obrázek neukazujte ani neříkejte co máte za zvíře. Vaším úkolem je hledat svého kamaráda se stejným obrázkem. Ale nebude to jen tak. Nesmíte u toho mluvit. Můžete jen vydávat zvuky vašeho zvířátka.

Po ukončení hry jsem si s dětmi sedla do diskusního kruhu s kamínkem „Povídálkem“ a hru jsme společně zhodnotili. Hra se všem dětem líbila. Všichni hodnotili jako super hra a palec nahoru. Ptala jsem se dětí, jestli bylo něco, co se jim na hře nelíbilo. Někdo z dětí řekl, že chtěl obrázek jiného zvířátka, které má radši. Děti hodně říkaly, že se jim líbilo poznávání podle zvuku, hlavně když si pak našly svou dvojici. Hra byla i dnes vhodná, protože se hodila k tématu. Hru jsem dnes zvolila i z důvodu menšího počtu dětí. Při větším počtu by mohlo docházet k chaosu, děti by se překřikovaly navzájem. Bylo utvořeno 8 dvojic.

28.2.2024

Dnes jsem dětem připravila hru „Kresba jednou tužkou“.

Motivace: Zkusíme si jaké to je být malířem. Ale vy jste tady všichni dobří malíři, a tak vám to trochu ztížím. Vyzkoušíte si, jaké to je kreslit ve dvojicích pouze jeden obrázek. Dostanete do dvojice jeden papír a jen 4 pastelky. Na barvách se domluvíte společně. Hotový obrázek bude vaše společné dílo. Já budu hrát na klavír, v ten moment bude kreslit jeden z vás. Když zazpívám část písničky a přestanu hrát, vy se v malování vystřídáte. Na další část písničky, bude kreslit druhý z vás. Budete se vyměňovat, dokud nebude obrázek hotový. Je důležité při kreslení spolupracovat a průběžně se domlouvat. Každý z vás namaluje část.

Na tuto reflexi od dětí jsem byla zvláště zvědavá. Zajímalo mě, jak se dětem spolupracovalo. Zda se uměly domluvit během kreslení. Jestli se nějak nepřetlačovaly, jak se domluvily na konečném výsledku při malování obrázku. Ptala jsem jich, jak se cítily, když se jim nelíbilo zrovna to, co maluje kamarád, ale musely nechat kamaráda malovat. Dětem se tato hra líbila i nelíbila. Při palcích nahoru nebo dolů to bylo skoro půl napůl. Jen o dva více bylo palců nahoru. Ptala jsem se proč se dětem hra nelíbila. U této hry se nemohly domluvit. Dlouho jim trvalo, než se domluvily na obrázku, jakou pastelkou budou malovat. Nebyl to pro ně lehký úkol. Děti, které se domluvily hned na začátku, neměly v průběhu problém, což jsem mohla sledovat. Malovaly s lehkostí a každý z nich přesně věděl, co má nakreslit nebo pomoci doplnit druhému kamarádovi. Některé dvojice se ale v nápadech přetlačovaly a nikdo z nich nechtěl ustoupit. Některé děti se i v průběhu kreslení snažily kamarádovi radit, co má a nemá malovat a nechtěly, aby maloval to nebo ono. Samy děti mi říkaly, že jim to někdy nebylo příjemné, chtěly do obrázku zasáhnout, ale věděly, že se musí nejdřív domluvit a pokud kreslí jeden, druhý nebude zasahovat do obrázku, dokud na něho nepříjde řada. Ale většinou obrázky dopadly dobře. Domeček měl například vybarvenou střechu jinak, než chtěl ten druhý. Byla jsem ráda, že se obrázky povedly a žádné patvary nevznikly. Nakonec se i děti domluvily, i když to některým dvojicím trvalo delší část písničky. Ale všechny děti hodnotily kladně, že si mohly při kreslení zpívat a naučit se novou písničku.

Myslím, že tato hra byla vhodně zvolená. Vedla děti k tomu, aby se domluvily na volbě pastelek. Děti musely ustoupit a udělat kompromis. Při kreslení se musely umět

domluvit na postupu. Bylo vidět, kdo je vůdčí typ, kdo více rozhodoval a kdo se přizpůsobil.

4.3.2024

Pro dnešní setkání jsem zvolila hru „Labada“.

Motivace: Na dnešní krásný slunečný den jsem si pro vás připravila tanec „Labada“. Chcete se ho se mnou naučit? Není to nic těžkého. Stoupneme si všichni, uděláme kolečko. „Jsme tu všichni dobří kamarádi a máme se rádi?“ Děti odpoví: „Ano, jsme.“ „Tak to se můžeme pustit do tance. Ale pozor na naše pravidlo. Nesmí to nikoho bolet.“ „Pokud by někdo řekl, au, to bolí, hra se zastaví.“

Po skončení hry jsme si s dětmi opět udělaly reflexi. Dnes musela být reflexe kratší, protože následovalo divadlo, na které se děti přemísťovaly do jiné třídy. Ale zvládli jsme hru zhodnotit v komunikačním kruhu. Každý, kdo chtěl k hodnocení cokoli říct, dostal prostor. Děti hru hodnotily velmi kladně. Říkaly, že byla při hře legrace. Zmiňovaly, že se jim hra líbila a měly by zájem hru hrát i příště. Paní učitelka si hru zaznamenala a bude hru s dětmi hrát, kdy budou děti chtít. Stejně jako ostatní hry. Děti jsem se ptala, co se jim líbilo nejvíce. Hodně dětí zmiňovalo, že se jim líbilo střídání částí těla. Děti se do hry zapojily a chtěly v průběhu hry vymýšlet části těla. I to se hodně objevilo v hodnocení. Bavila je hra o to víc, když se mohly samy zapojit a přijít s nápadem. Hru jsme zastavovat nemuseli, nikdo neříkal, že by ho hra bolela. Ptala jsem se dětí, zda si hru užily.

Jak se jim tančilo, když vymyslely nějakou méně tradiční část těla (uši, bradu, řasy, pupík, palce u nohou, kotníky.) Bylo na dětech vidět, že si hru společně užívají. Nikdo z dětí neřekl, že by se mu hra nelíbila, dokonce ani děti, které se zpočátku při některých hrách málo zapojovaly a nebyl jim blízký kontakt při hře příjemný.

6.4 Evaluace

Hry, které jsem uvedla v praktické části, jsem s dětmi realizovala v zimním období od prosince do března. Všechny hry jsou uzpůsobeny aktuálnímu třídnímu vzdělávacímu programu a integrovaným blokům.

U každé hry je uveden cíl hry. Zmínila jsem, co se děti hrou učí a co rozvíjí. Zmínila jsem u každé hry i motivaci. U her je uvedena vhodná organizace. Pomůcky, které byly při hře využity jsem vždy také zmínila, pokud byly potřebné. Vždy jsem se snažila, abychom pomůcky našly v každé třídě v mateřské škole.

Při výběru her jsem dbala na aktuální potřeby a zájmy dětí. Na jejich základě jsem se snažila hry volit. Hry jsem ještě konzultovala s vedoucí učitelkou, aby byly vhodné pro předškolní děti a také byly vhodně zařazeny k tématům. Po každé zrealizované hře jsem s dětmi uskutečnila reflexi hry. Zhodnocení hry proběhlo formou: ukázky smajlíka smutného nebo veselého podle pocitů dětí, zvednutí palce nahoru či dolů a zhodnocení v diskusním kruhu na základě prožitku dětí. Během hodnocení jsem zařazovala otázky, zda se dětem hra líbila, co se jim na hře líbilo nebo nelíbilo. Ptala jsem se, jak se při hře děti cítily, zda si hru užily a líbila se jim spolupráce při hře nebo samostatné rozhodování či samostatné řešení problému při hře.

Společné hodnocení po zrealizovaných hrách mě přesvědčilo o tom, že děti předškolního věku vědí, co je správné chování a co ne. Děti nesprávné chování poznají. Dokážou popsat své pocity, zážitky, emoce a umí vyjádřit svůj názor. Když jsem s dětmi hrála hru, kterou znají, ale hrají ji jako neprosociální, myslely si, že i já ji budu s nimi hrát. Byly zklamané, že když nevyhrají, nebudou dále ve hře pokračovat. Vždy je potěšilo, když jsem řekla, že si hru upravíme tak, aby všichni zůstali ve hře. Pozorovala jsem na tvářích dětí spokojený úsměv, když věděly, že hru neopustí a později se vždy těšily na další hry. Děti byly při prosociálních hrách více soustředěné, hru si dokázaly více užít a méně se soustředily na výkon. Myslím si, že s dětskými potřebami, na které jsem se snažila dbát během realizace každé hry, souvisí i pravidla. Děti jsou si více jisté, když mají jasně nastavené hranice. Je důležité dětem jasně formulovat pravidla hry. Pokud jsem měla během her pocit, že to nefunguje nebo by mohl nastat nějaký problém, hru jsem zastavila a pravidla znovu připomněla.

Zařazení prosociálních her vnímám jako cestu k rozvoji prosociálního chování dítěte a myslím, že to vede ke zlepšení socializace dítěte. Přesto jsem se s prosociálními hrami v takovém množství nesetkala. Sama jsem ve své praxi zařazovala hry velmi zřídka. Hry, které vedou k prosociálnímu jednání a chování, dávají dětem prostor k vzájemné spolupráci, komunikaci, aby vnímaly jeden druhého a nejen sebe. Měly by si vzájemně

pomoci, uměly vyjádřit svůj názor a svá přání. Dokázaly říct druhému něco pěkného, vzájemně se podělily o své zkušenosti, něco se o sobě dozvěděly. Děti vše během her zvládly a měly velký zájem o tento typ her. U většiny her děti poznaly, co je cílem hry a dokázaly na něj reagovat. Hry, které jsem zrealizovala, prohlubovaly u dětí vzájemnou kooperaci, pocit přijetí a sounáležitosti, rozvoj sociálních vztahů, komunikace, schopnost poprosit a poděkovat. Během realizace projektu jsem u dětí pozorovala lepší chování, více samostatnosti a schopnosti empatie.

Myslím si, že zařazení prosociálních her se kladně promítlo do příjemného prostředí a klimatu třídy. Zvolila jsem některé hry, které mají přesah do chování a jednání dětí v každodenních situacích v mateřské škole i v běžném životě. Myslím si, že i setkávání při hrách 1x či 2x týdně byla přínosná. Na dětech byl patrný posun v průběhu realizace her a mého pozorování. Děti se snažily více komunikovat, kooperovat, snažily se pomáhat druhým bez očekávání odměny, zmírnění agrese. K tomu nám pomohla nejvíce hra „Na Škrholu“, kdy si děti uvědomily, že ne vždy se vše spraví křikem. Ale postačí pouze dát druhému najevo, že se mi něco nelíbí a nechci to dělat. Byl také patrný posun v dodržování pravidel a zlepšení vztahů ve třídě a klimatu třídy. Děti během všech her zvládly dodržovat pravidla, která později samy připomínaly nebo se podílely na jejich úpravě. Děti se snažily řešit problém méně konfliktně než dříve, naučily se pojmenovat a pracovat se svými emocemi, schopnost spolu lépe komunikovat a spolupracovat při společných aktivitách.

Velmi mě potěšilo, když jsem se dozvěděla od paní učitelky, že si děti hru, kterou jsem s nimi hrála já, chtěly zahrát i další dny, a dokonce si ji zorganizovaly během spontánních činností odpoledne nebo během her na zahradě.

Během pozorování jsem měla možnost poznat skupinu dětí, častěji ji pozorovat. Mohla jsem více nahlédnout do hloubky a rozpoznat problematiku. Během reflexe her formou rozhovorů s dětmi jsem se vždy ujistila či opravila svůj názor na to, co jsem v průběhu činností vyzorovala. Ze sdělení od dětí jsem si někdy udělala jiný pohled na situaci. Ověřila jsem si, že pozorování je vhodné kombinovat s rozhovory a upřesňovat si tak pozorované skutečnosti.

ZÁVĚR

Práci na téma prosociální chování jsem si vybrala, protože mě zajímalo, jak budou děti reagovat. Ze své praxe jsem neměla mnoho zkušeností. Pouze při jedné praxi během studia jsem měla možnost sledovat paní učitelku, která záměrně zařazovala více prosociálních her. Myslím si, že prosociální chování, vnímání a respektování druhých je nedílnou součástí, abychom se cítili ve společnosti spokojeni. Proto je dobré toto dětem připomínat od útlého věku již v mateřské škole. To mě také přivedlo k zamyšlení, jak rozvíjet prosociální chování u dětí v mateřské škole. S vedoucí práce jsme se domluvily, že vhodným způsobem pro rozvoj prosociálních dovedností je především osobní vzor a chování učitelky, ale jako podporující a doplňující prostředek mohou sloužit hry, na které jsem se ve své práci zaměřila. Snažila jsem se navrhnout hry vhodné k osobnostnímu rozvoji a podpoře prosociálního chování dětí. Některé hry jsme spolu s dětmi ještě upravovali v průběhu jejich realizace.

Cílem práce bylo vytvořit soubor her pro osobnostně sociální rozvoj předškolních dětí založený na pohybových hrách a činnostech, které by mohli využívat i učitelé v praxi. Bakalářská práce je rozdělena na dvě části: část teoretickou a část praktickou. Teoretická část se zabývá dítětem, jeho vzděláváním. V teoretické části jsem se snažila přiblížit východiska učení dětí prosociálnímu chování a také propojit činnosti s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání. Věnovala jsem se tématu prosociálního chování.

V praktické části jsem vytvořila zásobník her, který jsem v praxi ověřila v konkrétní mateřské škole. Realizovala jsem v mateřské škole 20 her, které děti zaujaly. Zásobník činností jsem uspořádala dle vhodnosti zařazení her v průběhu roku. Některé hry lze vybírat kdykoliv v průběhu roku. Každou hru lze úpravou motivace zařadit do jakéhokoliv tématu.

Mým záměrem nebylo sledovat ani měřit posun prosociálního chování dětí. Zaměřila jsem se spíše na ověření her, zda děti baví, chtějí je hrát a dožadují se jejich opakování. To potvrdila realizace. Děti chtěly hry opakovat, bavily je a těšily se na každé naše setkání. Reakce dětí uvádím v popisu realizace her. Mohu ale konstatovat, že i rozvoj prosociálního chování dětí díky hrám s prosociálními cíli je viditelný. Zlepšily se vztahy mezi dětmi, děti se snaží řešit konflikty více samostatně. Dovedou pomoci

kamarádům a snaží se pomoc samy nabídnout. Hraní her s prosociálními cíli je i vhodnou strategií pro diagnostiku dětí. Ve třídě byly děti, které snadno navazovaly kontakty a děti nesmělé. Děti, které byly zpočátku nesmělé se později naučily lépe komunikovat či více spolupracovat. Největší přínos pro rozvoj prosociálního chování mají hry, kde si děti uvědomují důležitost spolupráce a kde si mohou vzájemně pomáhat. Snahou pedagoga je, aby se dítě cítilo radostně a zažívalo uznání, ocenění a přijetí. Osobně jsem se snažila na děti působit i svým vzorem a prosociálními postoji v průběhu činností. Jsem přesvědčená, že zařazování her s prosociálním cílem je důležité nejen pro rozvoj dětí, ale i pro rozvoj osobnosti učitelky, její citlivosti a vnímavosti pro individualitu dítěte.

Poslední věc, kterou jsem bohužel nestihla uskutečnit, aby byl projekt kompletní, bylo odpoledne s rodiči, kde bychom společně s dětmi uskutečnily výstavu obrázků ze hry „Kreslení jednou tužkou“ a zároveň by děti naučily a představily prosociální hry, které je nejvíce bavily. Snad budu mít možnost toto při další realizaci projektu napravit a uskutečnit závěr projektu.

Psaní bakalářské práce přesáhlo i do mého osobního života. V praxi jsem si uvědomila, že se více zaměřuji na efektivní komunikaci nejen v profesním životě, ale i v osobní rovině při komunikaci a výchově syna. Při práci s dětmi se snažím být více empatická a v dalším profesním životě se chci více zaměřovat na utváření správného prosociálního chování a jednání. V průběhu zpracování mé bakalářské práce mě napadalo mnoho jiných myšlenek v souvislosti s teoretickou částí i s částí praktickou. Snad budu moci v budoucnosti využít i další poznatky a rozšířit zásobník her ve své budoucí práci s dětmi. Věřím, že vytvořený metodický zásobník psychomotorických her k osobnostně sociálnímu rozvoji dětí bude inspirací nejen pro mé zkvalitnění v pedagogické praxi, ale zároveň bude inspirovat i mé kolegyně a kolegy při jejich práci s dětmi.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

BEČVÁŘOVÁ, Z. 2010. *Kvalita, strategie a efektivita v řízení mateřské školy*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-221-8.

BEČVÁŘOVÁ, Z. 2003. *Současná mateřská škola a její řízení*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-537-7.

HELUS, Z. 2009. *Dítě v osobnostním pojetí*. Praha: Portál, 2009. 978-80-7367-628-5.

KONVALINKOVÁ, K. 2014. *Jaro, léto, podzim, zima, ve školce je pořád prima*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0620-0.

KUPCOVÁ, Z. a další. 2018. *Činnosti ke svátkům a tradicím v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2018. 978-80-7496-346-9.

LANGMEIER, J. a KREJČÍŘOVÁ, D. 2006. *Vývojová psychologie*. Praha : Grada, 2006. ISBN 978-80-247-1284-0.

MERTIN, V. a GILLERNOVÁ, I. 2010. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-627-8.

NAKONEČNÝ, M. 2009. *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 2009. 978-80-200-1679-9.

NĚMEC, V. 2002. *Projektový management*. Praha: Grada Publishing a.s., 2002. ISBN 80-247-0392-0.

OPRAVILOVÁ, E. a GEBHARTOVÁ, V. 2011. *Rok v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-703-9.

OPRAVILOVÁ, E. 2016. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5107-8.

PRŮCHA, J. a KOŤÁTKOVÁ, S. 2013. *Předškolní pedagogika*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4.

SLOUPOVÁ, M. 2014. *Rok s krtkem*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0650-7.

SVOBODOVÁ, E. a kol. 2010. *Vzdělávání v mateřské škole*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9.

SVOBODOVÁ, E. 2022. *Prosociální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2022. 978-80-87553-64-0.

SVOBODOVÁ, E., VÁCHOVÁ, A. a VÍTEČKOVÁ, M. 2012. *Do školky za zvířátky*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0185-4.

SYSLOVÁ, Z. a HORKÁ, H. 2011. *Studie k předškolní pedagogice*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5467-7.

SYSLOVÁ, Z. 2013. *Profesní kompetence učitele mateřské školy*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4309-7.

TOMKOVÁ, A., KAŠOVÁ, J. a DVOŘÁKOVÁ, Markéta. 2009. *Učíme v projektech*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1.

VÁGNEROVÁ, M. 2012. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

ZÁŠKODNÁ, H. a MLČÁK, Z. 2009. *Osobnostní aspekty prosociálního chování a emaptie*. Praha: Triton, 2009. 978-80-7387-306-6.

Internetové zdroje:

MŠMT. Online. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy. 2021. [cit. 2024-03-15].
Dostupné z: <https://sdv.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/opatreni-ministra-zmena-rvppv-2021>.

Ostatní zdroje:

NEDOMOVÁ, D. 2020. *Kronika mateřské školy Palánek, Vyškov*.

PŘÍLOHY

Příloha 1: Hra Náladoměr

Zdroj: autorka práce

Příloha 2: Mrazík

Zdroj: autorka práce

Příloha 3: Hra Škrhola

Zdroj: autorka práce

Příloha 4: Hra Slepovaná

Zdroj: autorka práce

Příloha 5: Reflexe hry

Zdroj: autorka práce